

**Приручник за реализацију професионалне оријентације
ученика у основним школама Републике Српске**

Приручник за одјељењске старјешине и стручне сараднике

Приручник за реализацију професионалне оријентације
ученика у основним школама Републике Српске

ИЗДАВАЧ:

Друштво психолога Републике Српске

АУТОРИ:

Ана Радишић
Марина Чајић
Ивана Бороња

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Проф. др Сања Радетић Ловрић
Бранко Анђић, МА

ЛЕКТОР:

Др Марија Стијепић Пејић

ГРАФИЧКА ОБРАДА:

Графомарк

ГОДИНА ИЗДАЊА

2026.

Садржај

Предговор	5
Рецензије	7
Значај професионалне оријентације	11
Избор занимања: прошлост, садашњост, будућност	13
Истраживачки задатак за ученике	15
Фактори за избор занимања	16
Улога стручних сарадника у професионалној оријентацији ученика	20
Радионица: „Када је у реду маштати“	21
Радионица: „Живот као слагалица, шта све чини каријеру“	22
Радионица: “Сам бирам свој пут”	24
Радионица: „Моја будућност и ја – Повезивање интересовања и занимања“	25
Значај примјене стандардизованих тестова	29
Процедура дефинисања плана уписа у средње школе Републике Српске	31
Услови уписа ученика у средње школе	32
Кутак за родитеље	41
Радионица за родитеље: „Како подржати дијете на путу избора занимања“	42
Професионално усмјеравање ученика са сметњама	44
Припреме за ВРОЗ	48
Радионица бр. 1: „Како могу бити образован/образована?“	48
Радионица бр. 2: “Твој пут кроз свијет занимања”	51

Радионица бр. 3: „Упознајем себе“	52
Радионица бр. 4: „Вјештине и квалификације потребне за занимања“	52
Радионица бр. 5: „Шта ми је потребно за прави избор?“	55
Радионица бр. 6: „Да ли имам довољно информација?“	59
Радионица бр. 7: „Имам право на избор“	63
Радионица бр. 8: „Упознавање ученика са критеријумима за избор средње школе, условима уписа и занимањима у средњим школама конкретне регије и начину уписа“	64
Најчешће постављена питања	65
Приједлог годишњег плана професионалне оријентације ученика	69
Литература	85

Предговор

Професионална оријентација представља један од кључних сегмената васпитно-образовног рада у основним школама, али и један од важних процеса у животу сваког младог човјека. Избор занимања није само корак у наставку школовања – то је одлука која утиче на лични развој, осјећај самопоштовања, животно задовољство и могућности напредовања у будућности. Овај процес је сложен, емотивно обојен и често испреплетен очекивањима, недоумицама и притисцима. Зато школа, породица и шира заједница имају заједничку одговорност да младима пружи подршку која је заснована на знању, разумијевању и професионалним стандардима.

Овај приручник настао је као одговор на потребу школа да добију јединствен, прегледан и примјењив документ који ће стручним сарадницима и одјељењским старјешинама омогућити да професионалну оријентацију реализују систематично, свеобухватно и усклађено са наставним програмом. Стручни сарадници, психолози и педагози, те разредници, носе један од најсложенијих и најодговорнијих задатака у школи: да помогну ученицима да спознају своје способности, интересовања и вриједности, да разумију могућности које им се нуде и да развију вјештине доношења одлука. Њихова стручност, сензибилитет и блискост са учеником чине их кључним ослонцем у процесу информисања, савјетовања и усмјеравања. Овај приручник препознаје њихову улогу и нуди им конкретне алате, радионице, примјере и структуру рада која прати развој ученика корак по корак. Истовремено, родитељи су незамјенљив партнер у процесу професионалне оријентације. Они најбоље познају своје дијете, његове рутине, навике, интересовања, страхове и снаге. Њихова подршка, отвореност и спремност на разговор могу бити пресудни у томе да дијете донесе здраву, информисану и личну одлуку. Зато овај приручник посебну пажњу посвећује и родитељима – нуди им смијернице,

објашњења и активности које могу користити како би заједно са школом градили подстицајно окружење за дијете.

Приручник је припремљен тако да комбинује теоријски оквир, примјере добре праксе и јасна, конкретна упутства за рад са ученицима. Посебну вриједност чине пажљиво осмишљене радионице за ученике и родитеље, активности које подстичу развој самоспознаје, те преглед услова и процедура уписа у средње школе. Садржаји приручника осмишљени су тако да подстакну ученике да упознају себе – своје способности, интересовања, вриједности и навике – и да их повезују са свијетом рада који се стално мијења. Наглашена је и важност улоге психолога и педагога, као стручних сарадника који ученике воде кроз процес информисања, савјетовања и доношења одлука, као и сарадња са разредним старјешинама, наставницима и родитељима. Подршка породице и школе представља незамјенљив дио у процесу доношења одлуке о даљем образовању.

Сврха овог приручника није само да понуди садржај, већ да отвори простор за питања, разговоре и процесе који воде до зрелих и свјесних одлука. Избор занимања није један тренутак – то је пут који дијете прелази уз своје родитеље, наставнике и стручне сараднике. Када сви актери заједно прате тај пут, одлуке постају лакше, а будућност извјеснија. Савремени свијет рада доноси нове професије, нове изазове и потребу за већом флексибилношћу, креативношћу и спремношћу на промјене. Због тога је важно да ученике учимо да истражују, да процјењују, да постављају реалне циљеве и да разумију своја права у ситуацијама када је њихов слободан избор угрожен.

Овај приручник је резултат посвећеног рада ауторки, стручних сарадника из праксе, рецензата и институција које препознају значај професионалне оријентације за развој младих људи. Вјерујемо да ће својом доступношћу, јасноћом и практичном употребљиво-

шћу постати драгоцен алат у свакодневном раду основних школа, те подршка генерацијама ученика који се налазе пред једном од најважнијих животних одлука.

Увјерени смо да ће, уз квалитетно планиране активности и сарадњу свих актера, процес професионалне оријентације допринијети развоју задовољнијих, самосталнијих и

успјешнијих младих људи који ће свој пут бирати свјесно, оснажено и у складу са својим потенцијалима.

проф. др Ивана Зечевић
Редовна професорица Катедра за
психологију Филозофски факултет
Универзитет у Бањој Луци

Рецензија

„Приручник за реализацију професионалне оријентације ученика у основним школама Републике Српске: Приручник за одјељењске старјешине и стручне сараднике“

Професионална оријентација представља кључну карику у изградњи функционалног, одговорног и задовољног појединца, те самим тим има и шире друштвене импликације. Образовни систем и друштво у цјелини имају одговорност да младима обезбиједи подршку у процесу спознаје личних потенцијала и доношења одлука о будућем занимању. Улагањем у систематичну и рано започету професионалну оријентацију, смањује се ризик од школског неуспјеха, прекидања школовања и професионалне дезоријентације, а подстичу се социјална мобилност, економска ефикасност и ментално здравље. Друштво које омогућава младима информисан и оснажен избор занимања гради основу за одрживи економски развој, друштвену кохезију и праведнији систем једнаких шанси.

„Приручник за реализацију професионалне оријентације ученика у основним школама Републике Српске: Приручник за одјељењске старјешине и стручне сараднике“ (у даљем тексту приручник) је прегледно и логички структуриран, с јасно одређеним поглављима која обухватају теоријске основе, практичне смјернице и примјере радионичког рада. Почев од увода у значај професионалне оријентације, приручник даје историјски и савремени преглед феномена избора занимања, а затим се фокусира на факторе избора, улогу стручних сарадника, методе професионалног информисања и савјетовања. Посебан квалитет приручника чине конкретно осмишљене радионице за ученике и родитеље, као и корисни прилози попут упутстава за примјену стандардизованих тестова, процедуре уписа у средње школе, те приједлога годишњег плана рада. Поглавља су обогаћена релевантном литературом и прилагођена реалним потребама школске праксе.

Приручник представља стручно утемељен,

систематично структуриран и педагошки иновативан документ који пружа конкретну подршку одјељењским старјешинама и стручним сарадницима у процесу професионалне оријентације ученика. Аутори, користећи савремене теоријске и емпиријске увиде из области каријерног савјетовања, успјешно обједињују теоријске поставке са практичним упутствима, прилагођеним узрасту и психосоцијалним потребама ученика завршних разреда основне школе. Посебну вриједност приручника чине креативно осмишљене радионице које подстичу самопроцјену, истраживање интересовања и усклађивање личних вриједности са свијетом рада, чиме се промовише холистички приступ професионалном развоју младих. Такође, приручник препознаје улогу породице, школе и друштвеног контекста у избору занимања, уз адекватну примјену савремених стандарда и алата (нпр. стандардизовани тестови, индивидуално и групно савјетовање). Издваја се и по томе што успоставља јасну везу између професионалне оријентације и животног задовољства, што потврђује његову актуелност и релевантност. Приручник у потпуности одговара савременим потребама школске праксе и представља изузетно користан ресурс за све актере у образовном систему.

Ауторице овог приручника Ана Радишић, Марина Чајић и Ивана Бeroња, психолози са дугогодишњим професионалним искуством у области васпитања и образовања својим радом дају значајан допринос васпитно-образовном систему, што се огледа не само у квалитету садржаја који пружају, већ и у дубоком разумијевању потреба ученика и њихових родитеља, стручних сарадника и наставника у пракси. Њихово стручно искуство, педагошка интуиција и посвећеност осјећају се у сваком дијелу приручника, а спремност

да своја знања, методичке моделе и добре праксе подијеле са колегама представља примјер професионалне солидарности и одговорности. Умјесто фрагментарних и изолованих иницијатива, ауторке кроз овај приручник граде темељ за систематичан и одржив приступ професионалној оријентацији у основним школама, чиме унапређују квалитет образовања, али и друштвену одговорност школе као институције. Њихов рад инспирише и мотивише остале актере у образовању

да допринесу развоју система кроз сарадњу, континуирано усавршавање и размјену стручних ресурса.

Због свега наведеног, мишљења сам да ће издавачи овог приручника, Министарство просвјете и културе и Друштво психолога Републике Српске, препознати његову добробит и подршку коју може пружити ученицима при доношењу важне животне одлуке.

Проф. др Сања Радетић Ловрић,
Редовни професор Катедре за психологију
Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци

У Бањој Луци, 26. јуна 2025. године

Рецензија

на приручник „Приручник за реализацију професионалне оријентације ученика у основним школама Републике Српске“

Ауторке: Ана Радишић, Марина Чајић и Ивана Бороња

Као психолог у школи који годинама ради са дјецом, родитељима и наставницима, са сигурношћу могу рећи да је овакав приручник више него добродошао. У свом свакодневном раду често осјетим колико је професионална оријентација важна, али и колико нам недостаје систематична, практична и стручна подршка у том процесу. Управо такав приручник су нам понудиле ауторке Ана Радишић, Марина Чајић и Ивана Бороња.

Приручник је написан јасно, разумљиво и корисно – без сувишне теорије, а с пуно конкретних примјера, радионица и активности које се могу одмах примијенити у пракси. Оно што посебно цијеним јесте што се водило рачуна о реалним условима у којима радимо: временски оквири, доступност информација, сарадња са наставницима, родитељима и институцијама. То није текст написан из канцеларије – **то је текст настао из школе, за школу.**

Веома ми се допало што се у приручнику препознаје колико је избор занимања више од „**одлуке гдје ћеш даље**“ – то је питање само-

поуздања, откривања интересовања, прихватања себе и разумевања свијета који се стално мијења. Ауторке су то осјетиле и пренијеле на начин који подстиче и нас стручне сараднике да се вратимо суштини нашег позива – да будемо подршка дјеци у важним тренуцима.

Такође, важно је што је у приручник уграђено све оно што се од нас очекује по стандардима и прописима, али без сувопарности. Уз то, одабир радионица и тема говори да ауторке разумију ученике, њихове дилеме и питања која често не изговоре, али их носе у себи.

Овај приручник видим као искрену и пажљиво припремљену подршку свима на терену – од стручних сарадника, преко одјељењских старјешина, до родитеља и саме дјеце. Са задовољством га препоручујем за употребу у свим основним школама и вјерујем да ће значајно допринијети квалитету процеса професионалне оријентације.

Бранко Анђић, мастер психолог

Значај професионалне оријентације

У основним школама Републике Српске психолози и педагози, као стручни сарадници, у оквиру својих програма рада имају планиране активности везане за професионалну оријентацију ученика. Стручни сарадници кроз различите методе рада помажу ученицима да добију потпунији увид у своје способности, интересовања и особине личности, као и да их упознају са значајним карактеристикама жељених занимања при одабиру даљег школовања, односно уписа у средњу школу. Поред стручних сарадника, у овим активностима учествују и одјељењске старјешине.

Професионална оријентација обухвата професионално информисање, професионално савјетовање и праћење успјешности ученика (Пајевић, 2006).

Професионално информисање је упознавање ученика са занимањима на тржишту рада, пословима који се обављају у оквиру занимања, условима рада, захтјевима које ученик треба да испуњава и могућностима запошљавања након завршеног образовања. Облици професионалног информисања су различите публикације, дани отворених врата, реални сусрети, сајмови занимања и др.

Професионално савјетовање је упознавање ученика са властитим могућностима и способностима у односу на избор средње школе, условима школовања, основним карактеристикама занимања, као и могућностима запошљавања и напредовања у професији. Да би ученик добио одговоре на питања као што су ко сам ја, шта хоћу, шта треба да урадим, шта треба да знам, шта ћу постићи, веома је важно да прође кроз психолошко испитивање и да се на основу интервјуа, тестова, описа понашања и података о оцјенама добију квалитетни подаци о способностима, интересовањима, особинама личности, мотивацији,

радним навикама. Када се ради о здравственом стању, неопходна су медицинска испитивања, нарочито за радна мјеста са здравственим контраиндикацијама (Пајевић, 2006).

Праћење успјешности кандидата је пружање помоћи и олакшавање адаптације ученика у школи. Осим тога, то је и провјера тачности примијењених поступака и инструмената.

Професионална оријентација представља скуп различитих активности које омогућавају ученицима да идентификују своја интересовања, компетенције и способности у циљу правилног избора даљег наставка школовања и избора занимања. Идентификација интересовања појединца сматра се једним од најтежих и најсложенијих задатака са којима се суочавају наставници и организациони менаџери, док улажу напоре да усмјере ученике и запослене да прате своје адекватне каријере (Ari, Vatansever, & Uzun, 2009). Мандић и др. (1981:13) истичу да је циљ професионалне оријентације усмјеравање људи ка областима рада које најбоље одговарају њиховим психофизичким карактеристикама и склоностима и потребама заједничког рада и у којима, стога, имају највише шанси за успјех.

С обзиром на то да је избор занимања један од најзначајних избора у животу, веома је важно да се на исти обрати будна пажња и да се ученици не само информишу него и подстичу да истражују властите жеље, упознају властиту личност, способности, могућности и свијет занимања, као и да размишљају о даљем избору и наставку школовања. Професионална оријентација усмјерава појединца ка избору занимања које је у складу с његовим личним системом вриједности, интересовањима и способностима, што значајно утиче на дугорочно задовољство послом и опште животно задовољство. Када су професионални избори усклађени с унутрашњим вријед-

ностима, већа је вјероватноћа да ће особа доживјети осјећај испуњености, мотивације и смисла, што позитивно утиче и на ментално здравље и квалитет живота (Супер, 1990; Савицкас, 2005). Насупрот томе, несклад између изабраног занимања и вриједносног система често доводи до професионалне фрустрације и смањеног животног задовољства (Холанд, 1997).

Значај професионалне оријентације је и у томе што она, кроз основношколско васпитање и образовање, обухвата све ученике без обзира на школско постигнуће, јер дјеца лошијег школског постигнућа и социоекономског статуса често постижу лошије професионалне исходе. Можемо рећи да је професионална оријентација врста „ране интервенције” јер ученици добијају све потребне информације о наставку школовања, чиме се смањује ризик од неких каснијих неприлагођених облика понашања.

Професионална оријентација не само да помаже ученицима у избору средње школе и будућег занимања, него им омогућава да прије времена не прекину школовање. Такође, професионална оријентација подстиче ученике на више нивое образовања и усавршавања.

С обзиром на то да рад игра централну улогу у животима већине људи, успјешно обављање радних активности је кључно за психолошко благостање (Swanson, Fouad, 2014). Самим тим може бити значајан дио човјековог идентитета, његовог самопоуздања и самопоштовања, а за неке личности и извор самоактуализације.

Адекватна професионална оријентација подстиче доживљај успјеха и задовољства радом. Задовољство радом игра вриједну улогу за психолошко благостање човјека и квалитет функционисања његове породице, а задовољне породице доприносе општем друштвеном благостању. Зато је важно радити посао који човјека чини задовољним, а то је онај посао који је усклађен са човјеким вриједностима, интересовањима и способностима.

Анђела Милутиновић, одјељење VIII-1
ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и
Тврдошки“ Требиње

Избор занимања: прошлост, садашњост, будућност

Да бисмо могли да се припремимо за избор занимања у времену које долази, било би интересантно да се вратимо и неколико деценија уназад. Ова „временска машина“ ће нам омогућити да сагледамо брзину промјена које се дешавају у области избора занимања.

Професионална оријентација је настала из економских разлога почетком 20. вијека, када је започела нагла индустријализација у САД-у и европским земљама, када је требало повећати производност рада, смањити број повреда на раду и повећати флукуацију радног кадра. Средином прошлог вијека и код нас долази до развоја привреде, посебно индустрије, због чега долази до потребе за занимањима која прате нагли развој науке и технике. Тај нови напредак требало је ускладити са радном снагом која је у то вријеме имала неповољну квалификациону структуру. Тада се јавила потреба за кадровима са вишом стручном спремом. Тјелесно напорне послове замјењују дјелатности са повећаном одговорношћу, било да је у питању контрола, стални надзор производње, или повећана опасност за раднике. Истовремено се мијења и систем вриједности, рад постаје мјерило материјалног и друштвеног положаја сваког човјека. Професионална оријентација бива препозната као значајан допринос адаптацији младих људи захтјевима занимања и радних мјеста, а кадровске службе се стављају пред изазов рационалне расподеле радне снаге. У бившој Југославији почињу прва истраживања проблема избора занимања, па је тако једно истраживање рађено у Сарајеву 1971. године показало да је највећи број анкетираних ученика изразио жељу да школовање наставе у школама за радничка занимања, при чему чак 85% анкетираних потиче из радничких по-

родица. Исто истраживање је показало да је слабо материјално стање тадашних породица значајно утицало на потрагу за запослењем одмах након завршене основне школе, упркос постојању система стипендирања. Професионална оријентација се развијала, а корист од ње су имали и појединци и друштво. Од лошег избора занимања штету сноси и појединац и друштво, јер су посљедице слабији успјех у раду, мања зарада, тешкоће на раду, несреће на раду, обољења и незадовољство.

Данас када о избору занимања знамо много више него половином прошлог вијека, помоћ при избору занимања и даље остаје неизоставан дио васпитног рада са младим особама. Професионална оријентација је данас прихваћена као потребна и корисна дјелатност, која има васпитно – образовну и социо – економску оправданост и улогу. Саставни је дио васпитног рада сваке основне и средње школе, и упркос већој доступности информација него у прошлости, чини се да је данас још и потребнији систематичан и јединствен приступ у раду који ће помоћи младој особи да у мору опција изабере ону која је у складу са његовим способностима и интересовањима. Свједочимо масовним промјенама у свијету занимања, и то нису само промјене у свијету пословних дјелатности, већ се мијења цијели концепт избора занимања који годинама (вијековима) чини основу образовног система. У условима данашње глобалне економије, либерализације тржишта, флексибилизације рада и огромног раста незапослености, све већи број људи сусреће се са тешкоћама при проналажењу запослења. С друге стране, они који већ имају посао суочавају се са све већим стресом и промјенљивим условима рада. Струка се пита како све то утиче на младе људе и какве ће посљедице оставити на генерације

које долазе? Како ће изгледати избор занимања у будућности?

Можемо претпоставити да ће избор занимања бити значајно другачији од онога што познајемо данас. Нове технологије ће утицати на нестанак неких рутинских послова познатих данас. Умјетна интелигенција (АИ) и роботика ће преузети многе мануелне и репетитивне задатке у различитим индустријама. То значи да ће традиционална занимања која се ослањају на такве задатке нестати, или ће се потпуно трансформисати. Истовремено, развој технологије ће створити потпуно нова занимања која данас не постоје, посебно у подручјима везаним за АИ (умјетну интелигенцију), анализу података, кибернетичку сигурност, развој софтвера и роботике. Фокус ће се пребацити на вјештине које машине не могу лако замијенити, као што су креативно размишљање, критичко расуђивање, емоционална интелигенција, комплексно рјешавање проблема и интерперсоналне вјештине. Очекивано је да ће људи чешће мијењати подручја рада, лакше се упуштати у предузетништво, имати више паралелних послова, имати више различитих интересовања у каријери. Стално усавршавање и стицање нових знања и вјештина биће кључно за опстанак на тржишту рада. Императив цјеложивотног учења постаће норма, а не изузетак. Кључне компетенције појединца ће бити способност прилагођавања и суочавања са изазовима и неизвјесностима. Будући да се мијења и систем вриједности, очекивано је да ће све већи број младих људи тражити послове који имају сврху, и доприносе неком вишем циљу, а не само остваривању зараде. Занимања у подручјима одрживости, друштвеног предузетништва и менталног здравља би могла да добију на значају. Људи би могли тражити послове који су у складу са њиховим личним вриједносним системом и увјерењима, без обзира на висину зараде. Технологија би могла значајно да олакша удаљени рад, што омогућава нове прилике за рад и сарадњу са људима из различитих култура и земаља.

Основна дигитална писменост, познавање

различитих језика и култура постаће које би требало да прате ове промјене на тржишту рада. Постаће важно што раније развијати креативност, критичко размишљање и вјештине рјешавања проблема. Људи ће морати бити спремни на цјеложивотно учење и преквалификацију током цијеле своје каријере како би остали конкурентни на тржишту рада. Да закључимо, избор занимања у будућности биће динамичнији, захтијеваће већу прилагодљивост и неке нове вјештине које подразумевају спремност на цјеложивотно учење.

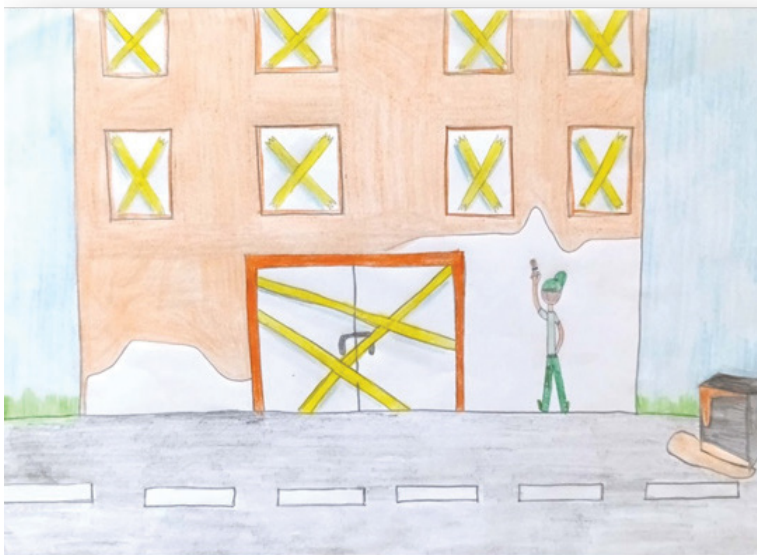
Наши ученици о прошлим временима углавном слушају од својих родитеља, или можда и немају прилику да чују која су занимања некад била заступљена или популарна. Разговор о занимањима из прошлости и повезивање са занимањима садашњости и будућности, може да буде тема за неки од часова одјељењске заједнице у одјељењима осмих и деветих разреда. Разговор о друштвеним приликама које су утицале на развој занимања у прошлости, и приликама које ће утицати на занимања будућности, може да се повеже и са другим предметима и наставним садржајима који су ученицима од раније познати (нпр. историја, географија, техничко образовање и др.).

Калина Добрић, одјељење VII-2
ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор

Истраживачки задатак за ученике.

Одјељењски старјешина може да зада задатак као вид припреме за одржавање часа одјељењске заједнице. Ученици треба да испитају чланове своје породице (родитеље, баке и дједове) како се бирала средња школа у њихово вријеме. Нека од питања која одјељењски старјешина може да поставља током дискусије на часу одјељењске заједнице су: Ко је доносио одлуку о средњој школи, дјеца или родитељи? Шта је тад утицало на њихову одлуку? Да ли је било мушких и женских занимања? Да ли су одређени чланови породице имали предност за школовање и зашто? Да ли ученици познају нека занимања која изумиру? Да ли имају идеју како се стара занимања могу поново оживјети и учинити популарним? Која су занимања будућности? Шта кажу родитељи о занимањима будућности?

Марија Лазић, одјељење VII-3
ЈУ ОШ „Никола Тесла“ Прњавор

Фактори за избор занимања

Одабир занимања и каријере је сложена одлука која зависи од личних интереса и склоности, знања и способности појединца. Такође зависи и од познавања могућности које се пружају, од начина одлучивања те од социоекономског и културног окружења из кога ученик и родитељи потичу.

Велики број фактора утиче на избор занимања будућих средњошколаца. Они се могу подијелити на оне који се односе на саму особу која бира занимање и на факторе који су производ односа на тржишту рада, понуда школа и занимања у окружењу као и општим друштвеним токовима и развојем привреде. На одлуке ученика неоспорно утичу и родитељи, наставници, другари, популарност неке

школе и занимања итд.

Све факторе који утичу на избор занимања можемо подијелити у двије групе. Једни се тичу фактора који се односе на саму особу која бира занимање, а друга група фактора је повезана са свијетом рада у нашем окружењу. Процес упознавања са захтјевима тржишта рада и понудом школа и занимања спада у професионално информисање.

Процјена способности, интересовања и особина личности се назива професионално савјетовање или оријентација која подразумева одабир најприкладнијег занимања у складу са способностима и особинама личности ученика.

Професионално информисање	Професионално савјетовање (оријентација)
Пружање информација о различитим видовима формалног и неформалног образовања.	Процјена психофизичких способности.
Понуде средњих школа и занимања.	Процјена личности.
Понуде факултета.	Процјена склоности и интересовања.
Упознавање са условима уписа у средње школе и факултете.	Давање приједлога или препорука за занимања која највише одговарају особинама личности и за које постоји највећи изглед да буду успјешни.
Упознавање са особинама и захтјевима појединих занимања.	Технике професионалног савјетовања у процесу одлучивања.
Стање на тржишту рада (однос понуде и потражње).	
Упознавање са специфичностима и потребама појединих области или регија за одређена занимања.	
Упознавање са различитим подстицајима (нпр. стипендије за поједина занимања).	

Миа Сивч, одјељење VIII-1

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Тврдошки“
Требиње

У одлучивању око избора занимања се преплиће више субјективних и објективних фактора (Margit Bjerre Consulting, 2005).

Међу субјективне факторе могу се сврстати:

1. способности (физичке, сензорне, психомоторне, интелектуалне);
2. особине личности (интересовања, мотивација, ставови, темперамент, карактер);
3. здравствено стање ученика (нека обољења представљају кочнице за одабир појединих занимања);
4. лична искуства (навике, когнитивни стилови, визија будуће каријере и зарађивања, визија будућег статуса, процјена материјалних ресурса породице).

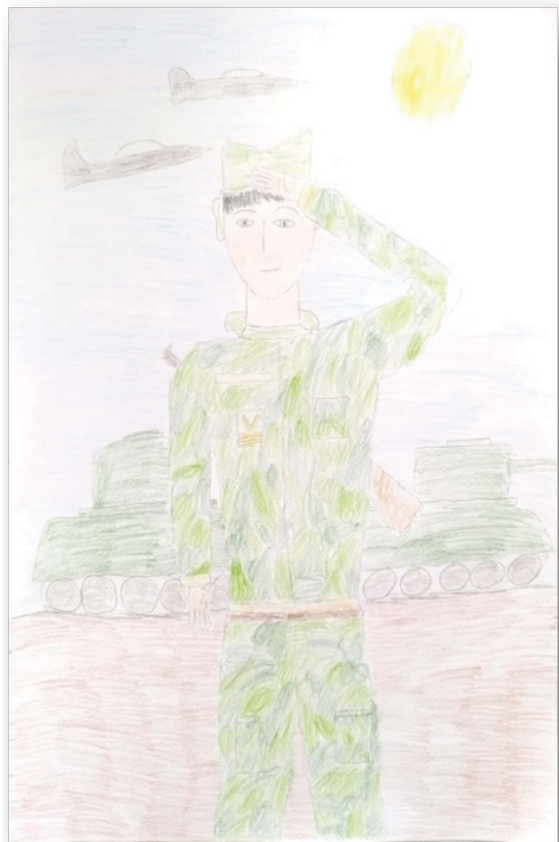
Објективним критеријумима одабира занимања сматрају се:

1. Карактеристике занимања (шта подразумева одређено занимање, какви су услови рада, специфични захтјеви везани за то занимање).
2. Могућност образовања за поједино занимање (које средње школе и струке постоје у непосредном окружењу).
3. Могућности запошљавања (однос понуде и потражње на тржишту рада).
4. Материјалне могућности родитеља и њихов социјални статус (родитељи вишег социоекономског статуса и престижнијег занимања по правилу савјетују и упућују своју дјецу у занимања са истим или сличним статусом).

Осим наведене подјеле фактора на субјективне и објективне могућа је подјела фактора на унутрашње и вањске.

Под вањским факторима се подразумевају детерминанте из нашег окружења које значајно утичу на одлуку о професионалном избору. То су породица, школа, пријатељи, национална и класна припадност, породична традиција, могућност школовања у окружењу те потребе привреде за одређеним занимањем. Не треба занемарити ни улогу медија на одабир занимања младих.

Под унутрашњим факторима професионалног избора спадају сви они индивидуални фактори који су везани за особу која доноси професионалну одлуку. То су пол, способности, школски успјех, интересовања, ставови и способност доношења одлука. Ове двије групе фактора су у међузависности и испреплићу се. Можемо уочити да се унутрашњи фактори подударају са субјективним, а вањски са објективним факторима. У наставку ћемо табеларно представити наведене групе фактора који утичу на доношење каријерних одлука.

Никша Голубовић, одјељење VI-1
ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор

Унутрашњи (subjektivни) фактори	Вањски (objektivни) фактори
Пол	Породица, породична традиција, материјалне могућности родитеља и њихов социјални статус
Здравствено стање ученика	Утицај наставника
Способности, интересовања и ставови	Пријатељи
Школски успјех, предзнање	Национална и класна припадност
Способност доношења одлука	Могућност школовања у окружењу (мрежа средњих школа)
Особине личности, карактер, темперамент	Потребе привреде за одређеним занимањем
Стилови учења	Карактеристике занимања (шта подразумијева одређено занимање, какви су услови рада, специфични захтјеви везани за то занимање);
Хобији и провођење слободног времена	Популарност одређеног занимања
Таленти	Улога медија
Визија будуће каријере и зарађивања, визија будућег статуса	Информације о стању на тржишту рада

Живот је низ одлука, међу које спада и одабир занимања и каријере. Нико до краја не може спознати посљедице свог избора, али предзнање из ове области повећава вјероватноћу за бољи избор. Сваки избор је комбинација предности и недостатака и искључује други избор који такође има своје предности и недостатке. Зablуда је да ученици могу изабрати само једно занимање које им одговара и у коме ће бити изразито успјешни.

Милица Илић, одјељење VII-3
ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор

Улога стручних сарадника у професионалној оријентацији ученика

Стручни сарадници, психолог и педагог имају обавезу провођења професионалне оријентације ученика у основним школама дефинисану у Правилнику о норми непосредног рада са ученицима наставника и стручних сарадника, у оквиру 40-часовне радне седмице у основној школи, члан 19. У наведеном правилнику је прецизирано да је један од обавезних дијелова структуре рада психолога рад на професионалној оријентацији ученика.

Такође, у Стандардима рада стручних сарадника у васпитно-образовним установама Републике Српске дефинисане су кључне области и послови који су у дјелокругу рада стручних сарадника. Један од кључних послова педагога је рад са ученицима, а један од сегмената рада са ученицима је рад на професионалној оријентацији ученика.

Педагог је компетентан да као члан тима учествује у изради програма професионалне оријентације, односно каријерног савјетовања ученика и пружа им потребне информације које им могу помоћи при одабиру занимања и/или наставку школовања.

Стандард занимања психолога, као кључне послове наводи „Рад са ученицима“, а један од сегмената рада са ученицима је „Рад на професионалној оријентацији ученика“. Психолог је компетентан да у сарадњи са члановима тима учествује у изради и реализацији програма професионалне оријентације ученика и пружа савјете у погледу могућих избора тј. врши професионално информисање и усмјеравање.

Наставни програм за предмет Васпитни рад у одјељењској заједници (ВРОЗ) предвиђа да се у осмом разреду почне са професионалном оријентацијом ученика кроз часове ВРОЗ-а и

то два часа, област „Култура живљења“, тема „Професионално информисање“, наставна јединица 1. Формално, неформално и информално образовање и 2. Свијет занимања и предузетништва.

Наставним програмом за предмет Васпитни рад у одјељењској заједници за девети разред предвиђа се осам часова одјељењске заједнице за реализацију професионалне оријентације. У наведеном Наставном програму је дефинисано шест наставних јединица и то: „Самопроцјена знања и вјештина“, „Фактори у избору занимања“, „Професионална интересовања и захтјеви тржишта“, Информисање „Моја самопроцјена информисаности“, „Животни избори - живот као низ избора“, „Упознавање ученика са критеријумима за избор средње школе, условима уписа, занимањима у средњим школама конкретне регије и начину уписа“. Преостала два часа су дата на избор школама да планирају и реализују у складу са својим специфичностима и могућностима. То могу бити посјете данима отворених врата средњих школа, сајмовима занимања, предавањима и радионицама представника Завода за запошљавање, представљање средњих школа или одржавање радионица од стране стручних сарадника школе.

Стручни сарадници би у сарадњи са одјељењским старјешинама и осталим члановима тима, требали да израде годишњи план професионалне оријентације ученика. У плану би требало да буду наведене активности са очекиваним исходима, носиоци активности са динамиком реализације. У приручнику је дат примјер могућег изгледа школског плана професионалне оријентације.

Осим групног рада са ученицима, кроз предавања и радионице стручни сарадници треба

да планирају и индивидуални рад са ученицима да би у потпуности реализовали професионално информисање, савјетовање и усмјеравање ученика.

Индивидуално информисање се може односити на пружање информација о средњим школама у окружењу, условима уписа, различитим облицима формалног и неформалног образовања, описима и захтјевима одређених занимања, стању на тржишту рада и сл. Професионалним информисањем као дијелом професионалне оријентације се могу бавити педагог и психолог, а циљ му је упознавање ученика са свим вањским факторима који утичу на избор занимања.

Индивидуално савјетовање и оријентацију врши психолог. То је научно стручни поступак помоћу кога се појединци усмјеравају у она подручја рада која најбоље одговарају њиховим психофизичким способностима, особинама личности и интересовањима. Психолози у те сврхе користе стандардизоване мјерне инструменте, за процјену способности, интересовања као и тестове професионалне оријентације. Крајњи циљ поступка је упознати карактеристике ученика и повезати их са занимањем или више њих које захтијева баш такве карактеристике.

Ана Малић, одјељење III-2
ЈУ ОШ „Никола Тесла“
Прњавор

У наставку се налазе радионице које могу реализовати стручни сарадници.

Радионица: „Када је у реду маштати“

Исходи: Ученици ће дефинисати појам вриједности и појам личних вриједности, и повезаће их са избором занимања.

Циљеви: Подстаћи ученике да опишу шта сматрају квалитетним животом. Подстаћи их да уоче да за сретан живот избор занимања игра значајну улогу. Такође, подстаћи их да личне ставове повежу са избором занимања.

Материјали: Није потребно

Трајање радионице: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Дајте ученицима инструкцију да се покушају сјетити неког лијепог сна који су сањали недавно. Нека неколико ученика исприча свој сан али без превише детаља. Циљ је да ученици током описа сна вербализују шта је за њих добар сан. Након што неколико ученика преприча своје снове, питајте остале ученике шта је за њих добар сан. Одговоре напишите на табли. Очекивани одговори су: да отпутују у неку егзотичну земљу, да раде занимљиве ствари, да су неко други, да имају разне могућности и моћи, и слично.

Средишњи дио:

Сада реците ученицима да имају потпуну слободу да сањаре и да маштају о себи и будућности. Нека замисле себе као одрасле и самосталне особе које су завршиле образовање и радно су ангажоване. Напомените им да, иако је ријеч о машти, замишљени свијет треба да одражава реалне ситуације, тј. да замисле да живе у неком постојећем граду или селу, да се баве занимањем које постоји и сл. Нагласите да треба да замисле лијепу будућност.

Дајте ученицима инструкције да затворе очи и да замишљају будућност према вашим питањима и упутама. Прво ученици треба да замисле гдје живе у свом свијету маште, а потом ко чини њихов круг најбитнијих особа. Затим да замисле којим се послом баве. Које још појединости чине њихов свијет из маште тако добрим и пожељним (хоби, слободно вријеме итд.). Након неколико минута маштања са затвореним очима, дајте им задатак да опишу свој свијет из маште са што више појединости и детаља. Посебно је битно да напомену којим занимањем се баве, ако га изоставе, водитељ радионице их питањима усмјерава да то учине. Послије описа више живота из снова од стране ученика прећи на дискусију кроз питања:

- Које су позитивне стране маштања о будућности?
- Шта мислиш да те може спријечити да оствариш своје снове?
- Шта ти може помоћи у томе?
- Колико ти се твој замишљени живот чини остваривим? Процијени на скали од 1 до 10.

Завршни дио:

У складу са временском динамиком часа и могућностима, водитељу радионице се предлаже реализација и треће активности. Уведите ученике у задатак тако што ћете им рећи да ће сада чути за једну причу а њихов је задатак да замисле све оно што је у причи изостављено.

Прича: „Једном давно био је један младић који је имао прилику да му се испуне три жеље. Али његове жеље су биле дијелом одређене. Прва му је жеља била да оснује идеалну породицу. Замислите какву је породицу младић пожелио. Сљедећа жеља је била да одабере идеално мјесто за живот себе и своје породице. Замислите које је мјесто за живот изабрао младић. Напокон је младић пожелио и посљедњу жељу, да буде успјешан у свом идеалном занимању. Замислите који је посао пожелио да ради“.

Када ученици заврше имагинацију и посљедње слике, почните дискусију сљедећим питањима:

- Колико је за вас забавна ова активност?
- Увиђате ли сличност са садржајем маште у овој активности са претходном?
- На која питања сте слично или исто маштали са овим младићем?
- Ко је главни лик ове приче?

Радионица: „Живот као слагалица, шта све чини каријеру“

Исход: Ученици ће моћи да упознају захтеве жељеног занимања и увиде важност односа животних одлука са правилним избором занимања.

Циљеви: Подстаћи ученике да пронађу четири животне улоге и објасне како је равнотежа животних улога важан дио задовољства каријером. Подстаћи их на закључак колико им правилан избор занимања омогућава успјех на свим животним пољима.

Материјал: Празан лист папира за сваког ученика, оловка

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Дајте ученицима инструкцију да наведу које улоге они обављају свакодневно. Очекивани одговори су: улога ученика, члана породице, спортисте, вршњака и сл. Када ученици наведу све улоге којих се могу сјетити, напишите на табли четири колоне и на врх колоне унесите њихова имена. 1. Рад (посао), 2. Породица, 3. Слободно вријеме, 4. Духовност .

Средишњи дио:

Дајте ученицима задатак да радећи у групама по четворо, расподијеле све претходно наведене улоге и додају још нових улога на начин да их уписују у одговарајуће колоне: 1. Рад (посао), 2. Породица, 3. Слободно вријеме и 4. Духовност.

Објаснити ученицима сваки од наведених појмова.

Посао није само извор прихода, већ он битно одређује цијели живот појединца. Утиче на његов материјални положај, друштвени углед, мјесто становања, колеге итд. Он одређује нашу слику о себи и слику других о нама. Ученици треба да свјесно расуђују да је планирање властите каријере заправо планирање властитог живота.

Породица је заједница у којој се осјећамо вољено, заштићено и сретно. У њој се радујемо битним догађајима и пословним успјесима. Доносимо професионалне одлуке и тражимо утјеху од професионалних неуспјеха.

Све то заједно одређује нашу каријеру и одређује наш стил живота.

Духовна улога ће задовољити наше потребе испуњавањем моралних, естетских и религијских вриједности на начин да побољшамо себе или околину у којој живимо. И на крају слободно вријеме је начин на који проводимо одмор између свакодневних обавезних активности.

Слободно вријеме можемо испунити неком физичком активношћу, хобијем, читањем или било којом другом активношћу после које се осјећамо опуштено. То је поље нашег живота у коме налазимо задовољство, мир и релаксацију. Не треба га запостављати јер одсуство слободног времена може створити посљедице на психичко или физичко здравље.

Изглед табле:

Рад (посао)	Породица	Духовност	Слободно вријеме

Када ученици заврше задатак, представници група могу да прочитају одговоре сврстане по колонама. Ако се одговори група поклапају прочитати само оне који већ нису наведени.

Завршни дио:

Ученици се у завршној активности враћају на индивидуални рад. Водитељ радионице сваком ученику дијели по један празан лист папира. Ученици добијају инструкцију да подијеле папир на четири дијела тако да сваки дио папира својом величином представља количину времена коју проводе у просјеку у обављању улога везаних за породицу, рад, слободно вријеме и духовност. Када ученици заврше задатак, почните дискусију сљедећим питањима:

Како изгледа ваша расподјела времена?

За које улоге одвајате највише времена, а за које најмање?

Која је сврха ове вјежбе по вашем мишљењу?

Која је разлика између ваших и животних улога ваших родитеља?

Да ли се распоред животних улога мијења током одрастања?

Предложите ученицима да исту вјежбу ураде са својим родитељима, браћом и сестрама.

У завршном дијелу часа водитељ радионице ће сумирати све наведено и додати пету област коју ученици сада не остварују због свог узраста али ће је својим пунољетством уврстити у значајне улоге а то је друштвена дјелатност. Она подразумијева начин на који дјелујемо и доприносимо напретку наше заједнице. Тако неки људи активно дјелују у политици, други у разним организацијама и удружењима, хуманитарним активностима и сл.

Дјеловање на ових пет поља захтијева одређено вријеме, енергију, преданост и пажњу. Кључ успјешности у животу је у постизању равнотеже између тих пет поља. Правилан избор занимања ће умногоме допринијети равнотежи, јер би правилан одабир занимања требало да обезбиједи да живимо на начин који волимо, да будемо окружени људима којима желимо да будемо окружени, да имамо довољно времена за породицу, слободно вријеме, да испуњавамо своје духовне и друштвене потребе. Другим ријечима, добро одабрано занимање треба нам омогућити да и на другим пољима живота будемо сретни.

Радионица: “Сам бирам свој пут”

Исходи: Да ученици препознају када је њихово право на избор угрожено; Да ученици науче коме се могу обратити када је то право угрожено.

Циљеви: Подстаћи ученике на размишљање о вањским утицајима на избор занимања, о утицају породичне традиције на избор, као и промишљање о праву на избор.

Материјал: “Прича о Алекси”, листићи/стикери за записивање емотикона, лист са примјерима емотикона, оловка

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици завршних разреда

Уводни дио:

Активност „У чему сам добар”: ученици сједе у кругу и добијају инструкцију да се редом представе тако што ће рећи у чему су добри довршивши реченицу “добро ми иде...” “волим да...”.

Напомена за водитеља радионице: Ученици могу да наведу једну или двије ствари у којима су добри (може да буде школски предмет, спорт, хоби, нека необична вјештина). Уколико ученик не каже ништа, позвати другаре да кажу у чему је тај ученик добар. У навођењу ученичких добрих особина и вјештина обавезно учествује и водитељ радионице, водећи рачуна да се за свако дијете пронађе бар једна или двије ствари у којима је добро.

Зашто нам је важно да познајемо своје јаке стране? Да ли је важно да изаберете занимање које волите? Водитељ радионице говори о значају избора занимања као једне од важнијих животних одлука.

Средишњи дио:

Водитељ чита причу о Алекси. Напомена: Уколико у одјељењу постоји Алекса, пожељно је промијенити име дјечака.

“Алекса има 14 година. Рођен је у породици у којој су мама и тата адвокати и имају своју приватну адвокатску канцеларију. Родитељи добро зарађују и омогућили су му лагодан живот. Алекса је од малих ногу креативан, воли да црта, пјева и свира гитару.

У нижим разредима је ишао на различита такмичења и освајао је награде, а посебно за ликовне радове. Жели да се бави сликарством и да упише средњу умјетничку школу. Међутим, родитељи се не слажу са његовим избором, желе да Алекса настави породичну традицију и да буде адвокат.”

Водитељ поставља ученицима питања и води дискусију: Како се Алекса осјећа? Како се осјећају Алексини родитељи? Шта бисте урадили на Алексином мјесту? Да ли ће Алекса попустити под притиском родитеља? Ко му може помоћи да тај притисак буде мањи? Да је Алекса ученик ове школе, ко би му могао помоћи? Која су Алексина права угрожена? Како вам на овом путу може помоћи стручна служба школе?

Завршни дио:

Завршни дио започети питањем за ученике да ли сада могу да препознају када је нечије право на избор угрожено, и провјерити да ли знају ко ученицима у таквим ситуацијама може помоћи.

Завршна игра: „Како сте се осјећали током радионице?”

Као завршни дио радионице показати три емотикона (срећа, туга и равнодушност). Ученици треба да на стикерима или листићима нацртају један од понуђена три. Са ученицима продискутовати шта су ново научили данас и како су се осјећали.

Радионица: „Моја будућност и ја – Повезивање интересовања и занимања“

Исходи: Ученици ће препознати и дефинисати своја професионална интересовања и повезати их са својим способностима.

Циљеви: Подстаћи ученике да открију своја интересовања и да их повежу са могућим пословима који би могли да одреде њихов професионални пут.

Материјал: Оловка, прилог

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици завршних разреда ОШ

Уводна активност:

Водитељ ученицима кратко објасни шта су циљеви радионице подстичући размјену идеја и отворености за изношење што различитијих интересовања и жеља. Посебно наглашава да је богатство у различитости, и подстиче ученике да изнесу што више хобија, идеја, интересовања и занимања. С тим у вези може да наведе и неке примјере из праксе. Водитељ има слободу избора облика рада у зависности од броја ученика у одјељењу.

Средишња активност:

Водитељ подијели ученицима прилог. Ученици ће попуњавати дијелове који се односе на:

Шта ме занима? (предмети у школи, хобији, теме које их привлаче);

У чему сам добар? (вјештине, таленти, способности);

Шта ми је важно у послу? (нпр. помагање другима, креативност, стабилност, путовања, висока плата, рад са људима, животињама или технологијом);

Која занимања ми се чине привлачна? (барем 3-5 занимања).

Завршна активност:

Дискусија у паровима или малим групама. Нека ученици подијеле своје попуњене радне листове са паром или малом групом. Охраните их да разговарају о сличностима и разликама у својим интересовањима и преференцијама, и помозите им са идејама како им неки хоби или интересовање могу одредити занимање и професионални пут.

Прилог

1. Шта ме занима? (Наброј предмета у школи, хобије, теме о којима волиш да учиш или читаш.)

2. У чему сам добар/ра? (Напиши своје вјештине, таленте, способности.)

3. Шта ми је важно у послу? (Заокружи све што је важно и додај своје.)

- Помагање другима
- Креативност
- Стабилност посла
- Висока плата
- Путовања
- Рад са људима
- Рад са животињама
- Рад са технологијом
- Флексибилно радно вријеме
- Могућност напредовања
- Рад на отвореном
- Рад у канцеларији

- ---
- ---

4. Која занимања ми се чине привлачна? (Наведи барем три до пет занимања која те тренутно највише привлаче.)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Значај примјене стандардизованих тестова

Стандардизовани тестови професионалне оријентације представљају вриједан алат који пружа објективне, поуздане и свеобухватне информације, помажући ученицима да донесу одлуке о избору занимања, а образовним институцијама омогућава да унаприједе свој рад.

Постоји велика друштвена потреба да се младима пружи нека врста помоћи при избору професије којом ће се бавити у животу. Ову потребу у школи задовољавају стручни сарадници, а та област је јасно уврштена у стандарде рада стручних сарадника у васпитно-образовним установама Републике Српске. Све школе имају Тимове за професионалну оријентацију чије су активности прецизиране годишњим програмом рада.

Психолог је обучен да правилно примјењује, интерпретира и користи резултате тестова на етичан и одговоран начин, имајући увијек на уму најбољи интерес ученика. Психолошке мјерне инструменте може да користи и примјењује искључиво психолог.

Психометријски значај примјене стандардизованих тестова професионалне оријентације односи се на квалитет и поузданост мјерних инструмената који се користе. Он осигурава да тестови заиста мјере оно што је намијењено да мјере и да то чине досљедно и тачно. Разумијевање психометријских карактеристика тестова кључно је за њихову правилну интерпретацију и примјену. Важне психометријске карактеристике примјењиваних тестова су: валидност, поузданост, стандардизованост и норма. Без адекватне валидности, поузданости, стандардизације и норми, резултати тестова би били бескорисни или чак штетни за процес професионалног усмјеравања. Стога је кључно бирати и користити тестове који имају доказане добре психометријске карактеристике.

У психолошкој пракси на нашем подручју, за потребе професионалне оријентације од 1998. године је у употреби Тест професионалних интересовања ТПИ (Драговић, Балковој, Мирковић и Козић, 1998). Годинама уназад овај тест психолози користе у школама. Више аутора је указивало на одређене мањкавости али и предности овог теста, и радило се на баждарењу и проналаску потпунијег теста. Да би се психолозима у пракси омогућило интегрисано професионално савјетовање младих, настао је ТПО – тест професионалних опредјељења који има одређене предности у односу на ТПИ јер упарује елементе теста личности са тестом професионалних интересовања. Ова два теста (ТПИ и ТПО) су користили многи психолози у нашим школама, а тест је било могуће набавити преко Центра за примењену психологију Београд. Циљ креирања психометријски адекватног теста је био да се помогне школским психолозима да у процесу професионалног савјетовања открију способности, интересовања, таленте, али и ученикове црте личности које би служиле као адекватна „логистичка подршка“ њиховом избору.

Важно је да ученици буду информисани о начину и циљевима тестирања, да се само тестирање изврши у истим условима за све ученике, односно да се свим ученицима обезбиједи исти третман током рада на тестовним материјалима.

На основу свега наведеног можемо закључити да примјена стандардизованих тестова доприноси успјешно проведеној професионалној оријентацији ученика, а усудићемо се тврдити и бољем квалитету не само будућности самог ученика, него и његове породице, као и друштвене заједнице.

Јана Ковачевић, одјељење VIII-3

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Трвдошки“
Требиње

Процедура дефинисања плана уписа у средње школе Републике Српске

Услови уписа ученика у средње школе

Прије приступања изради Плана уписа у средње школе, средње школе врше анкетирање ученика деветог разреда о заинтересованости будућих средњошколаца о упису у поједине школе, струке и занимања. Потом Савјетодавно вијеће школе, у стручним школама, и Савјетодавно вијеће града или општине учествује у разматрању и дефинисању Приједлога плана уписа и враћа на разматрање Школском одбору, који врши посљедње измјене постојећег плана и усваја га. Потом усвојени Приједлог плана уписа Школски одбор упућује на разматрање Министарству просвјете и културе. На крају

Министарство просвјете и културе доноси Правилник о плану упису ученика у први разред средње школе за наредну школску годину.

Министарство просвјете и културе расписује Конкурс за упис ученика у први разред средњих школа Републике Српске, за наредну школску годину. Конкурс се објављује на интернет страници Министарства и у дневним новинама. Такође, све средње школе објављују наведени конкурс на огласној табли школе непосредно прије почетка уписа у средње школе.

Милан Карановић, одјељење VII-3
ЈУ ОШ „Никола Тесла“ Прњавор

Активности свих институција које су укључене у доношења Плана уписа у средње школе Републике Српске

Активности:	Носиоци активности:	Временска динамика:
Анкетирање свих ученика деветог разреда о заинтересованости будућих средњошколаца за упис у поједине школе, струке и занимања.	Средње школе	новембар-децембар
Усвајање Приједлога плана уписа и достављање Министарству просвјете и културе.	Школски одбор	до 31. децембра текуће године
Разматрање Приједлога плана уписа од стране Министарства просвјете и културе.	Министарства просвјете и културе	фебруар - март
Доношење одлуке о Плану уписа и Правилник о плану уписа ученика у први разред средње школе за наредну школску годину.	Министарство просвјете и културе	до 1. априла текуће године
Конкурс за упис ученика у први разред средњих школа Републике Српске за наредну школску годину.	Министарство просвјете и културе	мај
Провођење уписа ученика у средње школе.	Средње школе	јун - јул

Упис ученика

Средње школе објављују на огласној табли школе текст конкурса који садржи план уписа, податке о дефицитарним занимањима, табеларни преглед о броју незапослених радника и њихово запошљавање у претходној календарској години.

Конкурс за упис ученика у први разред средњих школа Републике Српске садржи назив струка, занимања, смјерова, одсјека, број одјељења, број ученика који се уписују у први разред, рокове за пријем докумената, начин бодовања и податке по струкама о броју незапослених радника као и о њиховом запошљавању у претходној календарској години.

Услови за упис

Право на упис у први разред средњих школа имају ученици са завршеном основном школом који нису старији од 17 година на дан уписа.

Сви ученици са територије Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине конкуришу под једнаким условима за упис у први разред јавне школе, без обзира на то гдје су завршили основну школу.

Ученици из других држава могу да конкуришу и уписују се у средње школе уз нострификацију дипломе под истим условима као и ученици из Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине.

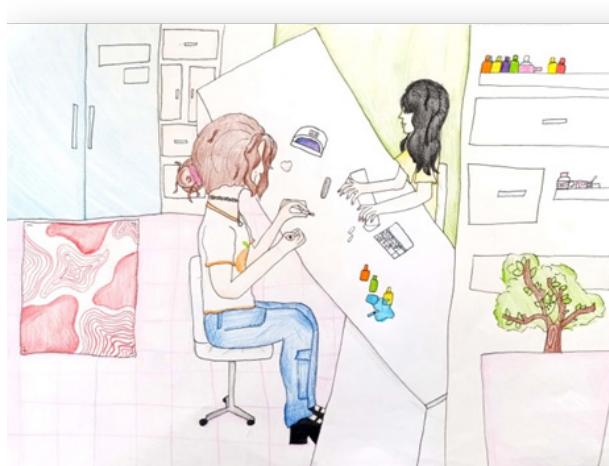
Лица која се уписују у школе за ученике са сметњама у развоју могу имати другу добну границу за упис, а највише до навршене 21. године.

У музичку школу може да се упише лице које је завршило основну школу, односно основну музичку школу ако претходно положи испит на нивоу програма тог образовања.

Услов за упис ученика у први разред у умјетничку школу је положен посебан испит.

Упис ученика у први разред средње школе врши се на основу конкурса који садржи услове за упис, начин спровођења конкурса, број и назив струка и занимања, број одјељења и ученика, поступак избора кандидата и рокове за пријем докумената ученика и објављивања резултата конкурса.

Испуњавање општих услова кандидати доказују оригиналним свједочанствима о завршеном основном образовању и изводом из матичне књиге рођених.

Лена Мијановић, одјељење VII -1

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Тврдошки“ Требиње

Мјерила и начин избора кандидата

Редослијед кандидата утврђује се према укупном броју бодова добијених на основу:

1. Резултата које је ученик остварио на малој матури (уколико је то дефинисано у Правилнику о упису ученика у први разред средње школе за наредну школску годину).

2. Општег успјеха у основној школи.

3. Успјеха из предмета значајних за занимање, односно смјер гимназије за који кандидати конкуришу, као и за упис у умјетничке школе и специјалне школе.

4. На основу резултата остварених на посебном испиту за умјетничке школе.

Начин бодовања успјеха за упис у средње школе:

1. Вредновање општег успјеха

Вредновање општег успјеха у основној школи исказује се средњом просјечном оцјеном успјеха на крају године, помножен са бројем бодова на сљедећи начин:

у 6. разреду просјечна (средња) оцјена општег успјеха помножи се са два,

у 7. разреду просјечна (средња) оцјена оцјена помножи се са два,

у 8. разреду просјечна (средња) оцјена оцјена помножи се са три,

у 9. разреду просјечна (средња) оцјена оцјена помножи се са три.

По овоме основу кандидат може да оствари највише 50 бодова.

2. Вредновање успјеха из предмета од значаја за занимања у стручним, умјетничким школама, односно смјер гимназије.

За свако занимање у стручним, умјетничким школама и смјер гимназије вреднује се успјех из пет предмета у осмом и деветом разреду на сљедећи начин:

- у осмом разреду средња закључна оцјена из пет предмета помножи се са два,

у деветом разреду средња закључна оцјена из пет предмета помножи се са два.

По овом основу кандидат може да оствари највише 20 бодова.

По основу оба критеријума (општи успјех и успјех из пет предмета) ученик може освојити максимално 70 бодова.

Сара Илић, одјељење VI-3

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Тврдошки“
Требиње

Примјер рачунања укупног броја бодова за упис у жељену школу:

Критеријум 1.	Поступак рачунања:	Број бодова:
Општи успјех ученика		
Просјечна (средња) оцјена на крају шестог разреда се множи са два.	3,8 помножи са 2	7,6
Просјечна (средња) оцјена на крају седмог разреда се множи са два.	4,0 помножи са 2	8
Просјечна (средња) оцјена на крају осмог разреда се множи са три.	3,9 помножи са 3	11,7
Просјечна (средња) оцјена на крају деветог разреда се множи са три.	4,1-помножи са 3	12,3
Збир бодова	7,6+8+11,7+12,3	39,6
(успјеха у 6, 7, 8, и 9. разреду)		
Критеријум 2.	Предмети који се бодују	Број бодова
Посебан успјех из пет предмета значајних за струку, занимање, смјер и одсјек.	за поједине школе, нпр. пољопривреда и прерада хране (видјети Табелу број 2) Средња оцјена из пет предмета се помножи са два.	
Просјек оцјена на крају осмог разреда из пет предмета.	Српски језик, страни језик, хемија, биологија и информатика. $4+4+4+3+4=3,8$ пута 2	7,6
Просјек оцјена на крају деветог разреда из пет предмета.	Српски језик, страни језик, хемија, биологија и информатика $4+4+4+3+4=3,8$ пута 2	7,6
Укупан број бодова по критеријуму 2. бодовања пет предмета значајних за струку, занимање, смјер и одсјек.	7,2+7,6	14,8
Укупан број бодова.	Критеријум 1 плус критеријум 2.	54,4
	39,6 +14,8	
39,6 +14,8	54,4	

Тијана Глушац, одјељење VI-3

ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор

Предмети из осмог и деветог разреда који се посебно бодују за упис у средње школе:

Струка	Предмети који се посебно бодују:
Гимназија	Општи смјер: српски језик, страни језик, математика, физика, хемија. Друштвено-језички смјер: српски језик, страни језик, математика, историја и информатика. Природно-математички смјер: српски језик, страни језик, математика, физика и информатика. Рачунарско-информатички смјер: српски језик, страни језик, математика, физика и информатика. Спортски смјер: српски језик, страни језик, математика, биологија и информатика.
Пољопривреда и прерада хране	Српски језик, страни језик, хемија, биологија и информатика.
Шумарство и обрада дрвета	Српски језик, математика, биологија, хемија и информатика.
Геологија, рударство и металургија	Српски језик, страни језик, математика, физика и хемија.
Машинство и обрада метала	Српски језик, страни језик, математика, физика и информатика.
Електротехника	Српски језик, страни језик, математика, физика и информатика.
Хемија, неметали и графичарство	Српски језик, страни језик, математика, физика и хемија.
Текстилство и кожарство	Српски језик, страни језик, физика, хемија и биологија.
Геодезија и грађевинарство	Српски језик, страни језик, математика, физика и информатика.
Саобраћај	Српски језик, математика, физика, географија и информатика.
Угоститељство и туризам	Српски језик, страни језик, историја, географија и информатика.
Економија, право и трговина	Српски језик, страни језик, математика, историја и географија.
Здравство	Српски језик, страни језик, физика, хемија и биологија.
Остале дјелатности	Српски језик, страни језик, физика, хемија и информатика.
Култура и умјетност	Српски језик, страни језик, музичка култура, ликовна култура и информатика.

Редослијед кандидата

Приликом уписа кандидати се могу пријавити у највише два занимања у стручним школама, два смјера у гимназији или два одсјека у умјетничким школама. На пријавном обрасцу кандидати наводе први избор. Други избор наводе ако желе. Одабир првог и другог избора је унутар једне средње школе (унутар исте установе). Тако, нпр. ученик може да изабере два смјера гимназије или два смјера у техничкој школи. Кандидатима се бодују резултати у успјеху у оба занимања, смјера или одсјека, а потом се врши рангирање у оба занимања, смјера или одсјека.

Редослед кандидата се утврђује према укупном броју бодова добијених на основу општег успјеха у основној школи, успјеха из пет предмета значајних за занимање за које кандидат конкурише и на основу резултата остварених на посебном испиту за умјетничке школе.

Ако више кандидата има једнак број бодова, предност имају сљедећи кандидати (по редослиједу вриједности):

- а) кандидат са већом просјечном оцјеном из пет предмета који се бодују за упис у одређену струку,
- б) кандидат који имају већу просјечну оцјену општег успјеха у шестом, седмом, осмом и деветом разреду основне школе,
- в) кандидата који је у осмом и деветом разреду основне школе освојио прво, друго или треће мјесто на републичком такмичењу из предмета који се бодују за упис,
- г) кандидат који је носилац дипломе „Вук Стефановић Караџић“.

Уписни рокови

Упис редовних ученика врши се у јунском и јулском року на основу јавног конкурса који расписује оснивач. Министарство просвјете и културе до 31. маја текуће године у средствима јавног информисања, објављује конкурс за упис редовних ученика у први разред.

Датум почетка и завршетка оба уписна рока је дефинисан у Конкурсу за упис ученика у први разред средњих школа Републике Српске.

1. Јунски уписни рок

Првенствено се врши пријем докумената за упис ученика у средње четворогодишње школе за ученике који имају 60 и више бодова. Непосредно после тога слиједи пријем докумената за упис ученика у средње четворогодишње и трогодишње школе за ученике који имају мање од 60 бодова.

2. Јулски уписни рок

У јулском уписном року се уписују сви ученици који се нису уписали у јунском уписном року. Односно они кандидати који нису задовољили услове конкурса за жељено занимање уписују се у школе, смјерове, струке и занимања гдје има слободног мјеста.

Упис ученика у умјетничке школе

Ученици који се уписују у умјетничке школе полажу посебан испит којим се провјеравају знања стечена у претходном школовању и посебне способности неопходне за умјетничке школе. На посебном испиту кандидат може да оствари највише 100 бодова. Да би се кандидат рангирао за упис у умјетничке школе, потребно је да на посебном испиту оствари најмање 50 бодова. Упис ученика у умјетничке школе се врши такође у јунском и јулском уписном року.

Датум почетка и завршетка оба уписна рока за умјетничке школе је дефинисан у Конкурсу за упис ученика у први разред средњих школа Републике Српске, који објављује оснивач најкасније до 31. маја текуће године.

Електронски упис

Упис ученика у први разред средње школе врши се електронски, путем информационог система Министарства просвјете и културе од школске 2025/26. године. Електронским путем се уписују сви ученици који су основну шко-

лу завршили на подручју Републике Српске. Софтверско рјешење за електронски упис (еУпис) омогућава средњим школама аутоматско преузимање дигиталних сетова података садржаних на свједочанствима о завршеној основној школи из еДневник система и дигиталних сетова података садржаних на изводу из матичне књиге рођених, аутоматско бодовање сваке пријаве ученика, те аутоматско креирање ранг листа уписаних ученика. Електронском пријавом ученици немају обавезу доласка у средњу школу и предаје штампане документације.

Ученици који су основну школу завршили у Федерацији Босне и Херцеговине, Брчко Дистрикту или у некој другој држави уписују се лично у просторијама школе, у времену предвиђеном конкурсом уз прилагање обавезне докуменатације за упис.

Приступ еУпису је доступан на линку: <https://eupis.skolers.org/>. Сви ученици 9. разреда основних школа треба да се пријаве за упис у први разред средњих школа путем наведеног линка у терминима предвиђеним конкурсом за упис ученика. Ранг листе уписаних ученика ће бити доступне на огласној табли еУпис рјешења и огласној табли школа у роковима предвиђеним конкурсом.

Огњен Кресојевић, одјељење VII-3

ЈУ ОШ „Никола Тесла“ Прњавор

Кутак за родитеље

Не можемо да изоставимо врло важно поглавље, а то је улога родитеља у избору занимања ученика. Без обзира на присутну професионалну оријентацију у школи, улога родитеља у избору занимања остаје вишеструка и значајна. Ова улога би требало да се своди на подршку и усмјеравање, а не на директно одлучивање умјесто дјетета. Неке од препознатих позитивних аспеката улоге родитеља су:

Подршка и охрабрење – родитељи треба да буду ту да саслушају жеље и потребе свог дјетета, да разумију његове страхове и недоумице везане за будућност и изборе коју му предстоје. Охрабрење и вјера у дјететове способности су кључни за самопоуздање при доношењу одлука. Подршка може да се огледа и у прикупљању информација о различитим занимањима, средњим школама, факултетима и могућностима за даље школовање. Породица може заједно да истражује, да посјете неке школе и сајмове, да упознају људе различитих професија. Све наведено може ученику значити као подршка и охрабрење при избору занимања.

Помоћ у откривању својих слабости и снага – родитељи најбоље познају своје дијете и могли би му помоћи да реално сагледа своје јаке стране, таленте, интересе и особине личности које могу бити важне за одређена занимања. При овим спознајама важно је обратити пажњу на дјететове хобије, активности у слободно вријеме и предмете који га посебно занимају у школи. Све то може указивати на

подручја у којима би ученик могао да буде успешан и задовољан и у будућности.

Информисање и давање шире перспективе – Родитељи могу подијелити своја искуства са послом, каријером и образовањем, при чему би требало да буду опрезни да не намећу дјетету своје изборе или неиспуњене жеље. Родитељ може помоћи свом дјетету тако што ће га упознати са различитим професијама кроз разговоре, посјете радним мјестима (уколико је то могуће) или читање о различитим каријерама успешних људи. Информативна улога родитеља може да буде и „глас разума“ тј. помоћ дјетету да схвати шта одређено занимање заиста подразумева, које су предности и недостаци, какви су радни услови и могућности напредовања. Некад дјеца идеализују занимања, па је и овај наведени аспект значајан, али и приликом овог разговора родитељ мора да буде опрезан да не би намећао своја увјерења и неостварене жеље.

Развијање радних навика и позитивних ставова према раду – властитим примјером показивати значај рада, одговорност и професионалност. Кроз кућне послове и друге обавезе учити дијете одговорности и радним навикама које ће му бити корисне без обзира на будуће занимање. Родитељ би требало да развија позитиван став према свим врстама послова и наглашавати да сваки рад има своју вриједност.

Препознати су и неки неповољни утицаји родитеља на избор занимања:

Наметање властитих жеља и амбиција - дијете треба изабрати занимање које одговара његовим интересовањима и способностима, а не родитељским неоствареним сновима. Са свим је у реду да дјететов избор не буде из професија којима се баве родитељи или да његов ниво образовања не одговара нивоу образовања родитеља.

Потцјењивање одређених занимања - Свако занимање је поштено и вриједно и родитељи би требало да освијесте властите предрасуде да их не би преносили на своје дијете. Бити професионалан и успјешан се цијени у било ком занимању, а стално учење и напредовање младој особи може донијети и углед и задовољство и добру зараду.

Потпуно препуштање одлуке дјетету без икакве подршке - Иако је важно да дијете донесе властиту одлуку, младој особи је често потребна помоћ и усмјеравање у овом важном процесу. Понекад је то само осјећај да није усамљено у тако важном животном тренутку, а пожељно је да дијете добије одобравање и охрабрење за донесене одлуке и изборе.

Будући да је овај приручник намијењен про-свјетним радницима, најприје одјељењским старјешинама и стручним сарадницима, ово поглавље служи прије свега бољем разумијевању породичног контекста ваших ученика, и изазова и тешкоћа са којим ће се многи ученици суочити због мањка подршке код куће. Било би добро да се одјељењски старјешина који ово чита (или стручни сарадник) запита како може да помогне ученику да добије подршку код куће (уколико је нема), или на који начин може да едукује родитеље колико је важна подршка и све наведено у претходним пасусима. У наставку се налази радионица за реализацију родитељског састанка на којем можете да се бавите темом професионалне оријентације.

Радионица за родитеље: „Како подржати дијете на путу избора занимања“

Циљ радионице: Оснажити родитеље да постану савезници својој дјечи у процесу доношења важних одлука за избор занимања, наглашавајући подршку, разумијевање и информисаност умјесто притиска и наметања.

Материјал: Папир

Трајање: око 1 сат (могуће је радионицу прилагодити потребама групе)

Уводни дио: Кратко представљање циљева радионице и очекивања учесника радионице, уз стварање опуштене и подржавајуће атмосфере на родитељском састанку. Са родитељима започети дискусију на теме разумијевања данашње генерације и тржишта рада, и заблуда које владају о неким занимањима.

Дискусију можете водити тако што ћете подстаћи родитеље да размишљају о својим каријерним почецима и упореде их са данашњим приликама и изазовима. Затим водитељ усмјерава дискусију према промјенама на тржишту рада, новим занимањима, значају цјеложивотног учења и флексибилности. О убичајеним заблудама у вези са избором занимања можете почети изјавама, нпр. „Само су одређена занимања сигурна“ или „Треба слиједити породичну традицију“ и слично. Водитељ испитује ставове групе на тему ових и сличних увјерења, не називајући их заблудама.

Средишњи дио:

Представљање конкретних стратегија за подршку:

- Активно слушање и емпатија
- Постављање отворених питања умјесто давања готових рјешења
- Фокусирање на дјететове снаге и интересе
- Подстицање истраживања и експериментисања
- Прихватање да је могуће чинити и грешке на путу избора занимања

Водитељ појашњава родитељима значај примјене наведених стратегија, као начин да остваре бољу комуникацију и постану савезници својој дјеци. Наведене стратегије треба да буду поткријепљене са што више примјера, а пожељно је да се активно укључе родитељи у изношење примјера из свог искуства.

„Моја очекивања или дјететове жеље“

Вјежба у којој родитељи на унапријед припремљен папир (анонимно) напишу своја очекивања и жеље свог дјетета, подстичући да родитељи освијесте могући раскорак у очекивањима и жељама. Родитељ задржава папир, али се мотивише да дискутује са осталима о уоченим разликама и начинима како се те разлике могу помирити. Родитељ на полеђини папира може да забиљежи минимум једну „акцију“ коју ће подузети за подршку свом дјетету при избору занимања. Водитељ радионице наглашава значај подршке, стрпљења, прихватања и вјере у дјететове способности.

Завршни дио:

Корисне информације за родитеље:

Водитељ упознаје родитеље са изворима информација у локалној заједници, уручује им штампани материјал (уколико га има) богат информацијама за избор занимања у локалној заједници, представља им онлајн могућност информисања и нуди савјете и стручну помоћ у школи и ван ње.

Професионално усмјеравање ученика са сметњама

Професионално усмјеравање ученика са сметњама у развоју је неизоставан дио професионалне оријентације у већини школа. Инклузија је дио наших образовних установа већ годинама уназад, и омогућава да се сва дјеца без обзира на њихове различитости, потребе и сметње, образују заједно. Будући да инклузија омогућава да се сва дјеца образују заједно уз једнака права, могло би се помислити да нема разлике у приступу професионалној оријентацији код дјеце са сметњама у односу на све друге ученике, али разлике ипак постоје. Рад са ученицима са сметњама у развоју захтијева индивидуалан, системски и мултидисциплинарни приступ, узимајући у обзир ученикове специфичне снаге, потребе, интересовања и потенцијале. Професионално усмјеравање ученика са сметњама у развоју захтијева стрпљење, креативност, сарадњу и истинско разумијевање њихових индивидуалних потреба. Циљ је оснажити ученика да оствари свој пуни потенцијал, досегне лични максимум и пронађе одговарајуће мјесто у друштву као задовољни запослени члан заједнице који доприноси друштву. Да би се ово постигло, потребан је систематичан приступ.

Прије него што почнемо са професионалним усмјеравањем ученика са сметњама, важно је имати податке о врсти ученикове сметње, затим податке о школском постигнућу у претходном периоду, што свакако захтијева индивидуални приступ уз укључивање школског тима (што је веома важно уколико се ученик

школовао по ИОП-у – индивидуалном образовном програму). Увид у ИОП може да нам помогне да направимо процјену и планирање у складу са досадашњим запажањима о оствареним образовним и васпитним циљевима. Таква процјена би укључивала сагледавање когнитивних, моторичких, социо-емоционалних способности, као и других карактеристика појединог ученика. Поред увида у ИОП, стручни сарадник може да користи различите технике процјене (опсервација, разговор, примјена стандардизованих тестова и сл.). Циљ примјене различитих техника процјене је да се утврди оно што ученик може, зна и воли да ради, при чему је важно да се открију и специфична интересовања, хобији, способности које могу да послуже као водиле при избору будућег занимања.

Кључни сарадник у професионалном усмјеравању дјеце са сметњама је родитељ. Родитељи су најбољи познаваоци свог дјетета. Они имају дугогодишње искуство посматрања дјететових интересовања, снага, слабости, начина учења, комуникације и социјалних интеракција. Ово опширно познавање је драгоцјено у процесу професионалне оријентације, посебно када се ради о дјетету са сметњама које могу значајно утицати на различите аспекте његовог функционисања. Родитељи могу помоћи у постављању реалних очекивања у односу на могућности запошљавања и развој каријере свог дјетета. Они могу имати практична искуства и информације о препрекама и подршци која постоји у локалној заједници и на тржишту рада за особе

са сметњама у развоју. Родитељи би требало да активно учествују у комуникацији са школом, стручњацима за професионалну оријентацију, средњом школом и потенцијалним послодавцима, осигуравајући да се узму у обзир специфичне потребе и прилагођавања која су дјетету потребна. Сарадња родитеља са психолозима, педагозима и другим стручњацима за професионалну оријентацију омогућава важну размјену информација. Родитељи могу пружити увиде о дјететовом функционисању у свакодневном животу, док стручњаци могу понудити своје знање о психолошким процјенама, тржишту рада и могућностима подршке. Сарадња са родитељима дјетета са сметњама у процесу избора занимања није само пожељна, већ је често неопходна за постизање најбољих могућих исхода. Нажалост, дешава се да многи родитељи дјеце са сметњама немају капацитет за претходно наведени ниво сарадње, па школски тим остане без важног (најважнијег) партнера пред важном животном одлуком дјетета, избором занимања. Без обзира на то да ли је родитељ партнер или не, професионална оријентација ученика са сметњама се наставља у школи. Школа пружа ученику информације о различитим занимањима на приступачан и разумљив начин користећи конкретне примјере, штампане материјале и сл. Важно је фокусирати се на занимања која одговарају учениковим могућностима, снагама и интересовањима. Уколико у локалној заједници постоје послодавци који запошљавају лица са сметњама, то је важно да кажемо ученицима и њиховим родитељима, јер ова информација често може да утиче на одлуку о избору занимања.

У Републици Српској је школовање дјеце са сметњама регулисано различитим законима и правилницима, а право на школовање је једно од дјечијих права које ови правилници и закони штите. Још један важан партнер основним школама су средње школе, са којима би требало да постоји стална сарадња и константна размјена информација. Добра искуства из праксе показују да се ова сарадња може успјешно одвијати и преко актива стручних сарадника.

Дјеца са сметњама у развоју могу уписати и различите врсте средњих школа, зависно од њихових индивидуалних способности, интересовања и препорука стручног тима, односно Комисије за процјену и усмјеравање дјеце и омладине са сметњама у развоју. На територији Републике Српске постоје различите опције за средњошколско образовање, а кључно би било информисати се о конкретним могућностима у локалној заједници и околини мјеста становања дјетета. Када говоримо о понуђеним опцијама, већина средњих школа би требало да развија инклузивну политику, да прихвата ученике са сметњама и да им осигурава потребну подршку. Наравно да напријед наведено зависи и од врсте сметње коју ученик има. Али без обзира на врсту сметње, све школе би требало да буду физички приступачне за особе са инвалидитетом и требало би да имају додатну стручну савјетодавну помоћ (педагог, психолог), а за додатне опције потребно се распитати у конкретној средњој школи. Затим, постоје редовне средње стручне школе које имају програме прилагођене ученицима са одређеним сметњама у развоју, са фокусом на практичне вјештине које им могу омогућити запошљавање након завршетка школовања. Прије професионалног усмјеравања појединог ученика важно је истражити које стручне школе у вашој регији нуде такве прилагођене програме и имају ли искуства у раду с ученицима са сметњама у развоју, као што је ваш ученик. Затим, постоје и специјалне школе са програмима за средњу школу које су намијењене ученицима са одређеним врстама и степенима сметњи у развоју (нпр. интелектуалне тешкоће, сензорне сметње, сметње из спектра аутизма, вишеструке сметње). Овакве установе имају стручно особље специјализовано за рад са дјецом са сметњама и нуде прилагођене програме које стављају фокус на развој вјештина за самосталан живот и рад.

У складу са законским прописима који важе у основним школама у Републици Српској, не можемо да не споменемо комисијску процјену као саставни дио професионалне оријентације ученика са сметњама. Ученици са сметњама се школују у складу са препоруком Комисије за процјену и усмјеравање

дјеце и младих са сметњама у развоју. Ова Комисија учествује у даљем усмјеравању ученика након основне школе, а то ради на основу педагошког профила којег школа доставља Комисији. У педагошком профилу треба да се налазе сва запажања о ученику, и препоруке за даљи вид школовања. Овај педагошки профил се шаље на самом завршетку основне школе, а сачињава га стручна служба са стручним тимом након завршене професионалне оријентације, и доставља Комисији.

Користан савјет за школе је да на вријеме почну са професионалном оријентацијом ученика са сметњама, можда и годину раније него са осталим ученицима. У току тог периода и одјељењске старјешине и стручна служба могу да савјетују, пружају информације, и воде дијете и његове родитеље према избору који би био најбољи.

Важно је да никад не заборавимо да је право на образовање загарантовано свој дјечи, укључујући и дјецу са сметњама у развоју. Такође је важно да наше школе осигурају да и дјеца са сметњама добију одговарајућу подршку приликом избора будућег занимања.

Вања Абаза, одјељење VI-1
ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“
Приједор

Припреме за ВРОЗ

Радионица бр. 1: „Како могу бити образован/образована?“

Исходи: Ученици ће знати основне разлике између формалног, неформалног и информалног образовања.

Циљеви: Подстаћи ученике да наведу основне карактеристике формалног, неформалног и информалног образовања. Подстаћи их да схвате значај сваког од наведених облика образовања за цјеложивотно учење.

Материјал: Одштампан прилог за ученике, оловка

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици осмог разреда

Уводни дио:

Наставник ће ученике питати да одаберу једну одраслу особу из њиховог окружења. То могу бити родитељи, кућни пријатељи, родбина или било која друга особа коју добро познају. Потом треба да наведу на који начин се та особа образовала или се још образује за своје занимање. Наставник ученике усмјерава питањима како би навели што више начина стицања знања.

Средишњи дио:

Наставник ће ученике упознати са терминима: образовање, нивои образовања, формално, неформално и информално образовање.

Образовање је један од темељних стубова на ком почива свако друштво, а и цијели свијет. Најбољи начин да се објасни шта је образовање је да одговоримо на питање шта је учење. Постоје разне дефиниције учења, али у најужем смислу учење подразумијева стицање нових знања, вјештина, ставова и компетенција. Такође, циљ образовања је да научимо како се учи, тј. да стекнемо предуслов за цјеложивотно учење. Знање се стиче у учионици али и изван ње. Учење се некада одвија са намјером а некада и спонтано (случајно). Према времену одвијања, намјери, околностима, структури и системском одређењу образовање се може подијелити на формално, неформално и информално образовање.

Формално образовање односи се на процес школовања у званичном школском систему. У Босни и Херцеговини формално образовање је организовано у четири нивоа: предшколско, основно, средње и високо образовање. Установе кроз које се проводи образовни процес су јавне и приватне. Подразумијева знање стечено у структурисаном васпитно-образовном систему. У формално образовање спада и образовање одраслих. Формално образовање је прописано законом и представља обавезу за сваког грађанина државе. У нашој држави је обавезно похађање основне школе. Јасно је дефинисан временски оквир у коме се реализује као и садржаји, начини и провјера исхода учења. По завршетку свих нивоа образовања добијају се свједочанства или дипломе.

Неформално образовање се стиче ван формалног. Нема додира са утврђеним образов-

ним програмом нити законским обавезама. Неформално образовање се често фокусира на стицање практичних знања и вјештина. Нема временски оквир у коме се остварује, траје док појединац сматра да му је потребно. Неформално се можемо образовати на разним семинарима, обукама, курсевима, вебинарима, зимским школама и сл. Неформално образовање може бити институционално и неинституционално. Неинституционално образовање би нпр. био вебинар из појединих тема из физике, а институционално зимска школа физике у организацији неке средње школе. Тако се и установе за неформално образовање разликују по међународном признавању сертификата које полазници стичу. На примјер, поједине школе страних језика које су дио неформалног образовања су међународно признате, тј. стицањем њиховог сертификата полазници постају конкурентни на тржишту рада.

Неформално образовање је усмјерено на актуелне и релевантне вјештине за разлику од формалног образовања које се већином базира на стицање теоријских знања. Оно подразумева унапријед одређен циљ учења (нпр. ниво усвојености страног језика, усвојити технику писања CV-а, израде накита и слично). Неформално образовање може у потпуности замијенити формално за обављање одређених занимања. То су, на примјер, занимања програмера, дизајнера софтверских система, различити администратори.

Информално образовање подразумева учење које се одвија у свакодневном животу. Оно припада неформалном учењу. Сматра се доживотним процесом у коме сваки појединац стиче знања, ставове, вриједности и вјештине из свакодневног искуства на послу, у породици и у слободном времену. За разлику од формалног и неформалног, информално образовање није намјерно учење. Учимо свакодневно кроз све активности. Информално образовање би у свакодневном говору назвали „школа живота“. Оно је непланирано, потпуно спонтано, одвија се кроз интеракцију са пријатељима, радним колегама, медијима и разном литературом.

Можемо рећи да оно настаје „упијањем“ информација које нас окружују. Првенствено зависи од властите активности и мотивације појединца.

Неоспорна је чињеница да су у сваком процесу учења присутни, у различитим обимима, неформално, формално и информално учење. Ова три елемента учења се међусобно допуњују и мијењају јединку кроз процесе учења.

Посебно је важно цјеложивотно учење у времену брзе транзиције и промјене захтјева многих занимања уз поруку: знања која су била довољна да се почне каријера неће бити довољна да се она заврши.

Завршни дио:

Наставник ће припремити ученицима прилог а затим ће им дати упутство за рад на задатку, на начин да ученици одреде радећи у паровима ком типу образовања припадају наведене активности (формалном, неформалном или информалном).

Прилог

Тренирање кошарке	
Основна школа	
Научне емисије	
Похађање разних радионица	
Курс програмирања	
Курсеви страних језика	
Проучавање стручне литературе	
Предшколске установе	
Википедија	
Основна музичка школа	
Електротехнички факултет	
Курс писања CV –а	
Средња козметичка школа	
Свакодневни рад на послу	
Курс шминкања	
Извиђачки камп	
Волонтирање у удружењу грађана	
Дактилографски курс	
Курс израде накита	
Студијска путовања	

Када ученици заврше дефинисање типа образовања на наведеним активностима парови читају своје одговоре. После неколико излагања, уколико су одговори идентични, прочитати само оне који су другачије груписа-

ли типове образовања. Уколико ученици погрешно дефинишу ниво образовања исправити и аргументовати исправан одговор.

Радионица бр. 2: “Твој пут кроз свијет занимања”

Исходи: Ученици ће уочавати разлику између занимања и стручне спреме. Упознаће се са предузетништвом и могућности самог сталног предузетништва.

Циљеви радионице: Подстаћи ученике на размишљање о властитим интересовањима, вјештинама и вриједностима у контексту будућег занимања. Подстаћи их да уоче разлику између занимања и стручне спреме и да се упознају са предузетништвом као опцијом будућег развоја.

Материјал: Табла, оловка

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици осмог разреда

Уводни дио:

Брејнсторминг „занимања” – ученицима се каже да говоре што више занимања којих се сјете, могу да буду уобичајена, ријетка, стара, занимања будућности, а за то вријеме водитељ све то записује на школску таблу. Након што завршите активност, замолите ученике да продискутују и изаберу два занимања која су им (из неког разлога) најзанимљивија. Затим поставити питања „које кључне активности, вјештине и особине је потребно да има неко ко се бави тим послом?”. Прозовете неколико ученика да кажу своја запажања и одговоре на постављена питања. По потреби допуните ученика са запажањима.

Средишња активност:

Поставите питање ученицима: Често чујемо питања „Шта си по занимању?” или „Коју школу си завршио/ла?”. Да ли је то исто?

Кратко објасните да ћемо кроз ову активност истражити разлику између занимања и стручне спреме. Поред набројаних занимања на школској табли из претходне вјежбе додајте колону “стручна спрема” и помозите ученицима да за свако занимање кажу која је потребна стручна спрема (школа, факултет, курс). Закључите са ученицима: „Видимо да занимање означава оно што радимо, улогу коју имамо у друштву (нпр. „Ја сам програмер”), док је стручна спрема оно што смо учили и какво смо формално образовање стекли (нпр. „Завршио сам пољопривредни факултет”). Једно занимање може се обављати са различитим нивоима стручне спреме, а један ниво стручне спреме може водити до много различитих занимања!

Завршна активност

Кратко објасните појам предузетништва. Најкраће речено, то је покретање сопственог посла, препознавање проблема или потребе и нуђење рјешења кроз производ или услугу. Нагласите да предузетник није само неко ко продаје нешто, већ неко ко ствара вриједност. Наравно да имате слободу да ученицима детаљније и кроз примјере појасните појам предузетништва. Можете дати примјер о неком успјешном или познатом предузетнику, или пронаћи видео на ту тему. Уколико одлучите проширити тему, можете предузетништво обрађивати као засебан час ВРОЗ-а.

Приједлог за рад са ученицима на тему предузетништва:

Ученици ће индивидуално или у паровима размислити о неком проблему који примјеђују у свом окружењу (школа, насеље, град) и покушати да осмисле једноставну идеју за производ или услугу који би тај проблем ријешили. Нека попуне основне детаље:

Који проблем рјешавам?	Ко је мој купац или клијент?	Шта нудим?	Зашто је моја идеја посебна?

Презентација идеја: Неки ученици могу представити своју идеју пред одјељењем.

Радионица бр. 3: „Упознајем себе“

Исходи: Ученици ће спознати своја интересовања, способности, склоности и вјештине, кроз самосталан рад на примљеном материјалу. Упознаће захтјеве жељеног занимања.

Циљеви: Подстаћи ученике да кроз самосталан рад на припремљеном материјалу спознају своја интересовања, способности, склоности и вјештине.

Материјал: Радни лист са припремљеним питањима

Трајање радионице: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Упознавање ученика са темом и циљем радионице. Водитељ пита ученике да ли знају коју школу желе да упишу након основне школе и на основу чега су донијели такву одлуку. Ученике који још нису сигурни коју средњу школу желе да упишу водитељ пита да ли знају шта је све потребно да знају да би донијели такву одлуку.

Средишњи дио:

Водитељ указује ученицима колико је важно упознати себе своје психофизичке способности, жеље и особине личности прије него што донесу одлуку коју средњу школу уписати. Такође, истиче значај информисања преко наставника, родитеља, пријатеља и стручних сарадника о занимањима у средњим школама. Након тога водитељ ученицима подијели радне листове на којима треба да одговоре на сљедећа питања:

Које су моје вриједности (шта је за мене исправно и пожељно)?

Која су моја интересовања (шта је то што мене занима)?

Које су моје способности (шта је то у чему сам добар/а)?

Које су моје особине?

Завршни дио:

Истаћи колико је важно познавање одговора на ова питања при избору занимања. Евалуацију одрадити питањима о испуњености очекивања ученика и остварености циљева радионице.

Радионица бр. 4: „Вјештине и квалификације потребне за занимања“

Исходи: Ученици ће повезати психофизичке захтјеве струка и занимања са личним склоностима и интересовањима за одређена занимања.

Циљеви: Подстаћи ученике да упознају захтјеве жељеног/их занимања и повежу психофизичке захтјеве струка и занимања са личним склоностима и интересовањима за одређена занимања.

Материјал: Прилози, Табела за унос података

Трајање радионице: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Упознавање ученика са темом и циљем радионице. Водитељ пита ученике шта мисле колико је важно да појединац има одређене способности или особине личности како би успјешно обављао неки посао.

Средишњи дио:

Водитељ ученике дијели у групе од по 4-5 чланова. Свака група добија радни лист са списком занимања, као и листове са списком особина личности, списком различитих способности и табеле за унос. Даје им инструкцију да заједно прочитају све особине и способности и да одреде које од њих су потребне за свако од наведених занимања, те их уписују у табеле. За групе које брже заврше постоји додаток у табелама да сами осмисле и упишу способности и особине личности потребне за успјешно обављање послова у наведеним занимањима.

Завршни дио:

Презентовање групних радова. Истаћи колико је важно имати одређене способности и особине како би се успјешно обављао неки посао. Испуњеност очекивања учесника.

Прилози:Занимања:

Економски техничар	Преводацац	Трговац	Новинар
Наставник	Спортиста	Доктор	Обрађивач метала резањем
Аутомеханичар	Архитекта	Грађевински техничар	Трговац
Цариник	Медицински техничар	Пословни секретар	Менаџер
Фризер	Психолог	Правник	Социјални радник
Конобар	Кувар	Стоматолог	Ветеринар
Електротехничар	Лимар	Техничар за рачунаре	Зидар
Глумац			

Особине личности:

Стрпљивост	Предузимљивост	Самопопузданост	Одговорност
Саосјећајност	Амбициозност	Динамичност	Тачност
Отвореност	Одлучност	Самосталност	Уредност
Ефикасност	Пожртвованост	Правдољубив	Поштен
Топлина	Савјесност	Енергичност	Љубазност
Услужност	Промишљеност	Доминантност	Самодисциплина
Организованост	Спремност да се помогне	Повјерљивост	Сталоженост
Друштвеност	Темељитост		

Списак способности:

Добар осјећај за музику	Може да ради више ствари истовремено	Добро развијена чула
Добро развијена меморија	Добре математичке способности	Спремност на сарадњу и рад у тиму
Добро опажање детаља	Брзо и лако учи	Склоност учењу нових ствари
Способност самосталног рада	Добра сналажљивост са ријечима	Развијене аналитичке способности
Добро сналажење у простору	Окретност и добра физичка спремност	Добра способност расуђивања
Добро препознавање лица	Креативност	Добра кондиција
Добра концентрација	Добро развијена спретност руку и прстију	Добро развијен осјећај равнотеже
Добро разликовање боја	Физичка снага	Добре организацијске способности
Способност ефикасног рјешавања проблема	Способност извођења прецизних покрета прстима и рукама	Способност разумијевања потреба других
Способност сналажења и рада на рачунару	Добра усклађеност покрета са оним што видимо	

Табела за унос података

[illegible]

НАПОМЕНА: Табела се може проширити како би ученици за свако наведено занимање били у прилици да упишу више способности и особина личности које су пожељне за то занимање.

Радионица бр. 5: „Шта ми је потребно за прави избор?“

Исходи: Ученици ће образложити факторе који утичу на избор занимања и схватиће значај самопроцјене и процјене од стране других при избору занимања.

Циљеви радионице: Подстаћи ученике да кроз рад на припремљеном материјалу буду оспособљени да образложе факторе који утичу на избор занимања. Подстаћи их и да схвате значај самопроцјене и процјене од стране других при избору занимања.

Материјал: Радни лист са писмима

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Упознавање ученика са темом и циљем радионице. Водитељ ће објаснити ученицима који све унутрашњи и спољашњи фактори имају улогу у избору средње школе и будућег занимања (погледати поглавље Фактори за избор занимања).

Средишњи дио:

Водитељ ученике дијели у групе од по 4-5 чланова. Након тога групама дијели Радни лист са писмима у прилогу. Ученици добијају инструкцију да пажљиво прочитају писма и заједнички дају одговоре на питања која се налазе испод. Пожељно је да све групе добију и табелу са факторима у избору занимања или да се иста истакне да видно мјесто. Водити рачуна да сви ученици подједнако учествују у групном раду.

Завршни дио:

Презентовање групних радова. Подстицати ученике на дискусију о важности правилне одлуке. Нарочито се осврнути на дио како би они поступили при избору занимања. Испуњеност очекивања учесника.

Прилози:

Писмо број 1

Драги ученици,

Моје име је Сара. По занимању сам доктор медицине и већ 12 година радим са пацијентима. Колеге на послу о мени мисле да сам нељубазна и арогантна, а и пацијенти немају неко нарочито боље мишљење о мени. У последње вријеме све теже ујутро устајем из кревета и све ми се чешће не иде на посао. То се одражава и на мој приватни живот па су моји пријатељи полако почели да ме избјегавају. Ево о чему се ради. Још као мала маштала сам да будем сликарка, али у мојој породици су сви доктори са очеве стране и моји родитељи су подразумевали да ћу и ја студирати медицину. Толико су били упорни да након основне школе упишем средњу медицинску школу да сам на крају и попустила и послушала их. Испочетка ми то није тако тешко ни пало јер је већина мојих другарица из основне школе уписала медицинску школу. Све је било занимљиво и током средње школе и током студија. Школа је била у близини моје куће, а нисам морала ни током студија да одлазим из свог града. Како сам увијек са лакоћом учила била сам веома успјешна. Мада, увијек је дио мене остао незадовољан и сад имам утисак да сам цијелим својим бићем незадовољна.

Да ли Сара воли своје занимање?

ДА

НЕ

Објасни зашто: _____

Који су све фактори утицали на њен избор занимања?

Које су предности одлуке коју је Сара донијела при избору занимања?

Који су недостаци Сарине одлуке о избору занимања?

Како бисте ви поступили на Сарином мјесту?

Писмо број 2

Драги ученици,

Моје име је Мишо. По занимању сам доктор медицине и већ 12 година радим са пацијентима. Много волим свој посао и када дођем у болницу и уђем у ординацију осјећам се да сам на свом терену. Све то допринијело је да сам задњих неколико година најтраженији доктор од стране пацијената. Могу слободно рећи да уживам у свом занимању и да је то мој животни позив. А није било лако испочетка. Моји родитељи воде адвокатску канцеларију и поприлично су успјешни у свом послу. Када је требало да упишем средњу школу много су се опирали да то буде средња медицинска школа. Већина мојих другара је отишла у гимназију и ја сам једини који сам из моје школе уписао медицинску. Испочетка ми није било једноставно јер сам промијенио мјесто боравка, упознавао нове другаре и однос са родитељима ми је био поприлично нарушен, али сам остао при својој одлуци и сада, да имам прилику, све бих исто поновио.

Да ли Мишо воли своје занимање?

ДА НЕ

Објасни зашто: _____

Који су фактори утицали на његов избор занимања?

Које су предности одлуке коју је Мишо донио при избору занимања?

Који су недостаци Мишине одлуке о избору занимања?

Како бисте ви поступили на Мишином мјесту?

Радионица бр. 6: „Да ли имам довољно информација?“

Исходи: Ученици ће преиспитати сопствену информисаност о свијету занимања и процијениће степен информисаности за доношење одговарајуће одлуке. Активно ће учествовати у прикупљању информација о свијету рада и занимања.

Циљеви: Подстаћи ученике да процијене свој ниво информисаности. Подстаћи ученике да проналазе разлике између поузданих од непоузданих извора информација.

Материјал: Папири, одштампани прилози, оловке

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Водитељ појашњава ученицима тему: „Данас ћемо истражити гдје све можете пронаћи информације, како да препознате оне праве и како да се осјећате сигурније у својим одлукама. Данас можда и откријете шта вам све недостаје да бисте били информисани, а можда направите и план како да постанете информисанији да бисте доносили важне одлуке.“ Започети Брејнсторминг методом – Гдје проналазимо информације?

Записујте све идеје ученика на таблу по узору на Прилог 1. Очекивани одговори: родитељи, наставници, пријатељи, интернет, друштвене мреже, YouTube, дани отворених врата школа, сајмови образовања, савјетници за каријеру, старији ученици, стручне књиге/часописи, ТВ, радио. Навођење предности и мана сваког од извора информисања и дискутовање потакнуће ученике на критичко промишљање. Сваки извор има своје предности и мане, а циљ је потакнути ученике на промишљање о томе да ли је неки извор информација тачан, која су им лична искуства, шта је субјективно или објективно, да ли су информације с интернета тачне и шта су званичне информације.

Средишњи дио:

Упитник „Колико знам о себи и својим опцијама?“.

Ученицима појаснимо да ћемо се фокусирати на њихову личну процјену. Затим им подијелити Прилог 2 Моја самопроцјена информисаности и дати им упутства.

Одговорите искрено на свако питање, заокружујући оцјену од 1 до 5 (1 = уопште нисам информисан, 5 = потпуно сам информисан).

Након што попуне упитник, помозите им са тумачењем.

Гдје сте дали ниске оцјене? То су области у којима вам недостаје информација.

Гдје сте дали високе оцјене? То су области у којима се осјећате сигурно.

Појаснити дјечи да је ово само алат за самопроцјену и нема “тачних” или “нетачних” одговора. Циљ је да освијесте своје тренутно стање информисаности.

Завршни дио:

Ученицима дати инструкцију да се фокусирају на области гдје су добили ниске оцјене. Затим им рећи да направе „Мој план информисања“ на Прилогу бр. 3 који сте као водитељ припремили за ученике.

Евалуацијским питањима завршити радионицу: Шта је најважније што сте данас схватили о информисању и доношењу одлука? Осјећате ли се сада спремније да сами потражите потребне информације?

Прилог 1

Извори информисања предности и мане

За сваки наведени извор информација, размислите и запишите његове предности (зашто је добар извор) и мане/недостатке (зашто можда није увијек поуздан или потпун).

Извор информација	Предности / мане

Прилог 2

Моја самопроцјена информисаности

Заокружите број који најбоље описује вашу информисаност за сваку ставку. 1 = Уопште нисам информисан/а 2 = Мало сам информисан/а 3 = Дјелимично сам информисан/а 4 = Доста сам информисан/а 5 = Потпуно сам информисан/а

1	Колико сам информисан/а о различитим смјеровима у средњим школама?	1	2	3	4	5
2	Колико знам о условима уписа у средњу школу коју желим?	1	2	3	4	5
3	Колико сам информисан/а о занимањима која ме занимају (шта се ради, гдје се ради, услови рада)?	1	2	3	4	5
4	Колико знам о могућностима запошљавања за занимања која ме привлаче?	1	2	3	4	5
5	Колико сам информисан/а о својим талентима и вјештинама које би ми могле користити у будућој професији?	1	2	3	4	5
6	Колико сам информисан/а о својим интересовањима и вриједностима (шта ми је заиста важно у животу)?	1	2	3	4	5
7	Колико сам информисан/а о финансијским аспектима школовања или будућег занимања?	1	2	3	4	5
8	Колико знам о томе како се пријавити за стипендије или финансијску помоћ (ако је потребно)?	1	2	3	4	5
9	Колико сам информисан/а о трендовима на тржишту рада и занимањима будућности?	1	2	3	4	5
10	Колико знам о алтернативним путевима образовања (занати, курсеви, преквалификације) осим класичне школе?	1	2	3	4	5

Прилог 3

Мој план информисања

На основу резултата из квиза „Моја самопроцјена информисаности”, идентификујте области у којима вам недостаје информација. За сваку област попуните план прикупљања информација.

Област (из квиза) у којој ми недостају информације	Које конкретне информације ми недостају?	Гдје бих могао потражити те информације? (особа, установа)	Када ћу то урадити? (одредите себи рок)

Радионица бр. 7: „Имам право на избор“

Исходи: Ученици ће моћи да разумију значај прављења избора и доношења одлука везаних за важне аспекте живота сваке особе, посебно приликом избора свог професионалног пута и прихватања одговорности за сопствени живот.

Циљеви радионице: Подстаћи ученике да разумију животне изборе као континуирани процес, а не као једнократну одлуку. Такође, подстаћи их да боље разумију значај доношења одлука на основу личних вриједности и интересовања.

Материјал: Флипчарт, самољепљиви папирићи, листови папира, оловке.

Трајање радионице: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Ученицима укратко представити тему радионице: „Данас ћемо причати о нечему што нас све прати кроз живот – причаћемо о изборима и доношењу одлука. Живот је заиста низ избора, а сваки од њих обликује наш пут.“

Затим, затражити од ученика да на самољепљиве папириће напишу по један „велики избор“ с којим су се до сада сусрели (нпр. одабир спорта, пресељење, избор пријатељства и слично) и једну „малу, свакодневну одлуку“ (нпр. шта обући, шта јести за доручак, хоће ли учити за тест). Стикере ученици залијепе на флипчарт или таблу под одговарајуће категорије „Велики избори“ и „Мали избори“.

Покренути кратку дискусију са питањима: Која је разлика између великих и малих избора? Што их чини „великим“? Који избори су нам тежи?

Водитељ затим ученицима објасни да доношење одлука није увијек једноставно и да иза свега постоји сложен процес. За додатно појашњење, ученицима можете понудити појашњење процеса.

- Препознавање ситуације тј. потребе за избором: „Схватиш да мораш донијети одлуку.“

- Прикупљање информација: „Истражујеш опције, разговараш са људима, читаш.“
- Разматрање опција и посљедица: „Важеш предности и мане сваке опције.“
- Доношење одлуке: „Одабиреш.“
- Провођење одлуке: „Радиш оно што си одлучио.“
- Евалуација и учење: „Видиш да ли је одлука била добра и шта си научио из ње.“

Средишњи дио:

Шта нас кочи?

Питати ученике да именују неке ствари које им отежавају доношење одлука (нпр. страх од грешке, притисак вршњака/родитеља, недостатак информација, превише опција, неодлучност).

Запишите њихове одговоре на флипчарт или на таблу и дискутујте да ли су препознали заједничке отежавајуће околности, и шта им најчешће помаже при лакшем доношењу одлука. У овој активности се може посматрати и групна динамика и емпатија унутар одјељења.

Завршни дио:

Писмо себи у будућност

Задајте ученицима да напишу кратко писмо себи, нпр. за 5 година. Шта бисте сами себи поручили у вези с одлукама? Које савјете бисте себи дали? Што бисте себи пожељели?

Објасните ученицима да ово писмо није обавезно дијелити, већ је то вјежба за саморефлексију. Могу га понијети кући и сачувати.

Евалуирати научено с ученицима и сумирати на начин да се нормализује доношење различитих одлука, да су избори стални и свакодневни, да је у реду гријешити у доношењу одлука јер учимо из сваког избора.

Радионица бр. 8: „Упознавање ученика са критеријумима за избор средње школе, условима уписа и занимањима у средњим школама конкретне регије и начину уписа“

Исходи: Ученици ће разумјети критеријуме уписа, као и услове и начин уписа у одређену средњу школу. Знаће да образложе факторе који утичу на њихов избор занимања.

Циљеви радионице: Подстаћи ученике да образложе критеријуме (факторе) који утичу на њихов избор занимања. Подстаћи их да сазнају на који начин могу доћи до релевантних информација о условима уписа и доступним занимањима у средњим школама конкретне регије.

Материјал: Лоптица од згужваног папира, папир и оловка

Трајање: Један школски час

Циљна група: Ученици деветог разреда

Уводни дио:

Наставник прави лоптицу од згужваног папира и баца је првом ученику. Даје инструкцију ученицима да заврше започету реченицу и да баце лоптицу другом ученику по жељи. Реченица гласи: „Бирам средњу школу“ (кажу назив школе) и додају: „Зато што...“ (наводе један критеријум за одабир баш те школе). Ученици понављају исту активност све док се фактори за избор школа не почну понављати. Наставник истовремено записује на табли све наведене критеријуме редом.

Средишњи дио:

Наставник поставља питање ученицима да ли могу да одреде у које двије групе фактора (критеријума) се сви наведени и записани на табли могу подијелити. Послије одговора ученика наставник сумира да се сви критеријуми могу подијелити у двије групе. То су критеријуми који су везани за особу (унутрашњи фактори), која врши избор средње школе и занимања, а друга група фактора је везана за захтјеве занимања и тржишта рада (спољашњи фактори).

Потом ученици разврставају све критеријуме у те двије групе. Наставник их обиљежа-

ва словима У – унутрашњи и С – спољашњи на табли и започиње дискусију питањима:

- Која група фактора је за вас значајнија?

- Који фактор код вас је превагнуо у доношењу одлуке о будућем занимању/школи?

- Шта мислите који фактори су највише повезани са задовољством обављања будућег занимања?

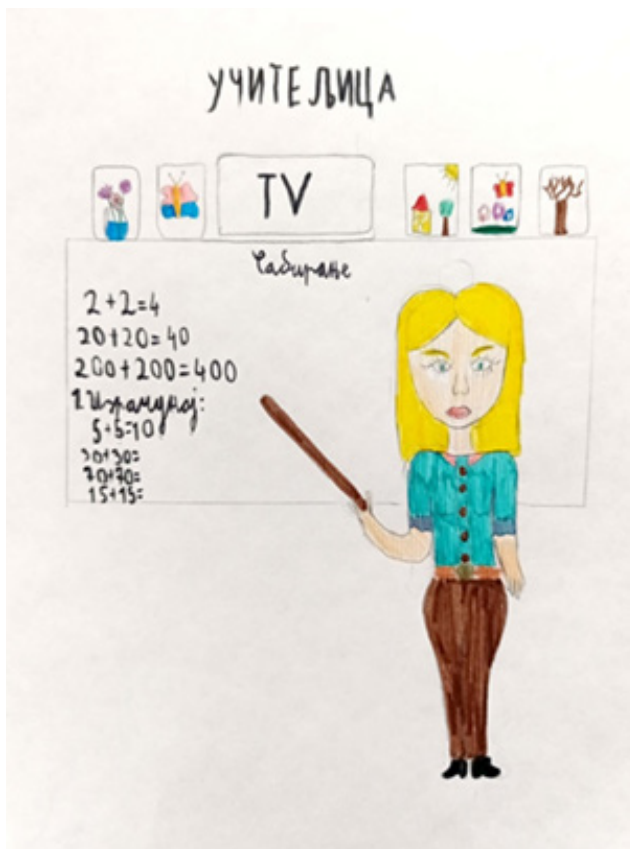
Завршни дио:

Упућивање ученика на релевантне изворе информација о условима уписа, занимањима у средњим школама конкретне регије и начину уписа. Приликом упознавања ученика са условима уписа у средње школе наставницима се предлаже кориштење поглавља из овог приручника „Процедуре дефинисања плана уписа у средње школе Републике Српске“ и „Услови уписа ученика у средње школе“.

У наведеном поглављу су детаљно образложена мјерила и начин избора кандидата, начин бодовања, услови за упис, уписни рокови и процедура електронског уписа.

Најчешће постављена питања

Кроз искуство рада са ученицима на професионалној оријентацији уочили смо ученичка питања која се понављају из године у годину. Ово поглавље ће обухватити најчешћа питања која постављају ученици, а у наставку ћемо покушати дати одговоре на ова питања. Будући да ће овај приручник најчешће користити одјељењске старјешине и стручни сарадници, ово поглавље може да им олакша да буду спремнији на могућа питања својих ученика у наредном периоду.

Нина Лукић, одјељење VI-2

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Тврдошки“ Требиње

1. Да ли са лошијим школским успјехом могу да упишем четворогодишњу школу?

Одговор: Могуће је уписати четворогодишњу средњу школу и са лошијим школским успјехом, али то зависи од више фактора, нпр. укупног броја пријављених ученика за жељени смјер, начина бодовања и критеријума за упис конкретне школе, минималног броја бодова за упис које дефинише поједина школа. Наш савјет би био да се распиташ да ли је твој жељени смјер веома тражен међу ученицима и да се распиташ и о неким занимљивим трогодишњим школама које могу да ти постану резервна опција.

2. Да ли се бодује оцјена из владања на упису у средњу школу?

Одговор: Правилником се оцјена из владања не бодује приликом уписа у средњу школу. Иако се оцјена из владања не бодује, важно је да се трудиш да твоје понашање буде у складу са школским правилима и да оцјену из владања поправиш до краја основне школе (уколико си током године имао снижено владање). Може се десити да неке средње школе могу имати одређена правила понашања која очекују од својих будућих ученика, па би изразито лоша оцјена из владања у основној школи могла бити разматрана у неким посебним случајевима, иако то није стандардна пракса бодовања.

3. Да ли гимназију уписује онај ко не зна чиме жели да се бави?

Одговор: Истина је да многи ученици који нису сигурни у свој будући професионални пут уписују гимназију како би оставили своје

опције отворенима. Овдје ћемо навести још неке од разлога зашто ученици уписују гимназију: свеобухватна припрема за факултет, широко опште образовање, развој критичког мишљења, дубље изучавање одређених интересовања у оквиру школских предмета и сл.

4. Зашто морам да имам резервну опцију, уколико имам само једну жељу шта да упишем?

Одговор: Похвално је што већ знаш шта желиш да упишеш, али уколико ти та прва жеља не успије, важно је да имаш план Б, односно резервну опцију. Није лоше имати чак двије резервне опције. Свака школа и сваки смјер имају ограничен број мјеста. За популарне школе и смјерове, конкуренција је често велика. Може се десити да има много више пријављених ученика са одличним оценама него што има слободних мјеста. Чак и ако имаш добар успјех, други ученици могу имати још бољи и “погурати” те испод црте. Иако се ти трудиш, не можеш увијек предвидјети колико ће бодова имати остали кандидати. Када попуњаваш пријаву за упис, обично ти се даје могућност да рангираш неколико жељених смјерова или школа. Систем ће прво покушати да те упише на твоју прву жељу. Ако имаш довољно бодова и мјеста, бићеш уписан/а. Ако немаш, систем аутоматски прелази на твоју другу жељу и провјерава да ли ту испуњаваш услове. Због свега наведеног, препоручујемо ти да током професионалног информисања у својој локалној заједници обратиш пажњу на различите смјерове и школе, јер могу да ти постану резервне опције, или чак смјер који ћеш на крају уписати.

5. Да ли могу да се пребацим на полугодишту ако не „упаднем“ одмах у жељени смјер?

Одговор: Ослањање на ову опцију умије да буде ризично, и свакако је не препоручујемо као начин уписа у жељени смјер. Пребацивање на полугодишту је тешко, а у неким случајевима и немогуће. Уколико прелазите из једног у други смјер или из једне у другу школу, суочићете се са различитим наставним плановима и програмима, административ-

ним ограничењима али и посљедицама по школски успјех. Понекад је боља опција пребацивање након првог разреда, него на полугодишту, јер имаш могућност да положиш разлику предмета. Прије доношења одлуке о пребацивању у другу школу, препоручујемо да разговараш са родитељима и стручном службом своје школе, али и жељене школе, и да тек након тога донесеш одлуку која је најбоља за тебе.

6. Да ли је истина да се прво уписују ученици са одличним успјехом, а осталима преостаје сужен избор?

Одговор: Јесте, дјелимично је истина да се прво уписују ученици са бољим успјехом, али није баш тако да “осталима шта остане”. Систем уписа у средње школе у Републици Српској је базиран на систему бодовања. То значи да се не ради о томе да се одлични ученици „први упишу” па тек онда остали гледају шта је преостало. Ради се о томе да сваки ученик конкурише са својим бодовима и систем га распоређује према његовим жељама и расположивим мјестима. Проблем се може десити уколико нема расположивог мјеста у неком смјеру јер су други кандидати боље ранжирани због бољег школског успјеха. Зато је кључно да добро одабереш и рангираш своје жеље, узимајући у обзир свој успјех и реалне шансе, као и да увијек имаш резервне опције које су ти прихватљиве.

7. Да ли морам да имам добре оцјене из математике ако желим да упишем смјер економски техничар?

Одговор: Добре оцјене из математике јесу предност за упис на смјер економски техничар, али то није једини фактор. У смјеру економски техничар има доста предмета који су повезани са математиком и бројевима, као што су рачуноводство, статистика, пословна математика и економика предузећа. Зато ти је корисно разумијевање математике, посебно основних рачунских операција. Довољно је да имаш добру основу и спремност да учиш. Ако ти математика баш не иде најбоље, а же-

лиш да упишеш овај смјер, можеш да узмеш додатне часове, да посветиш више времена вјежбању математике код куће, да попричаш са неким ко је завршио овај смјер, или са професором математике. Сигурни смо да би ти могли дати добре савјете. Многи ученици поправе оцјене из математике када схвате колико им је она важна за будућу професију.

8. Да ли може да се упише факултет након завршене трогодишње средње школе?

Одговор: Након завршене трогодишње средње школе у Републици Српској, није могуће директно уписати факултет. Трогодишње средње школе, као што су занатске школе или школе за одређена занимања (нпр. фризер, кувар, аутомеханичар), првенствено су усмјерене на стицање практичних вјештина и обуку за одређено занимање. Оне не пружају обим општег образовања који је потребан за упис на високошколске установе, односно факултете. Ако завршиш трогодишњу средњу школу, а желиш да наставиш образовање на факултету, имаш неколико путева: Диференцијали испит, доквалификација, преквалификација. На ову тему је могуће добити више информација у средњој школи или жељеном факултету.

9. Да ли ми дипломе са такмичења могу донијети предност при упису у средњу школу?

Одговор: Дипломе са такмичења могу донијети предност при упису у средњу школу у Републици Српској, јер се бодују као додатни бодови на укупну суму бодова остварених на основу општег успјеха и успјеха из предмета значајних за жељени смјер. Више информација о начину бодовања за средње школе се налази у поглављу „Услови за упис у средњу школу“. У ситуацијама када је велика конкуренција за упис у одређену средњу школу или смјер, додатни бодови са такмичења могу бити пресудни. Они могу помоћи ученику да пређе праг за упис, поготово ако је на граници са бројем бодова. Осим тога, показују да је ученик ангажован, талентован у одређеној области и има мотивацију за усавршавање, што је свакако позитивна карактеристика. Савјет

за ученике је да провјере званични конкурс за упис за ту школску годину како би знали тачно која такмичења се бодују и са колико бодова.

10. Да ли на упис у средњу школу морам да идем у пратњи родитеља или могу то све да одрадим сам?

Одговор: Нема тачног одговора на ово питање, али важно је знати да ниједан закон не дефинише да ученик мора да дође у пратњи родитеља. Одлука да ли идете сами или у пратњи, је индивидуална и најчешће зависи од договора ученика са родитељима, али и од нивоа сналажења у административним процедурама. Важно је да се о избору школе претходно договорите са својим родитељима. Било би добро да по завршетку основне школе умијете сами да попуните формулар и развијате основне вјештине сналажења у административним пословима. Вјежбање ових вјештина је потребно за живот у савременом друштву, не само за упис у средњу школу.

11. Да ли је важно да са мном у будући разред иде неко кога познајем?

Одговор: Није пресудно да неког познајеш, али може да буде олакшица на почетку. Познанство може да ти значи као почетна сигурност, подршка, лакша адаптација и сналажење. Ово је посебно важно интровертним особама који мало теже склапају нова познанства, али постоје бројне предности доласка у нову средину. То је ширење круга пријатеља, развијање комуникацијских вјештина и техника прилагођавања. Долазак у потпуно нову средину може да буде прилика за нови почетак у којем можеш да будеш аутентичан и свој. Да би стара пријатељства опстала, није нужно да идете заједно у одјељење. Његујте пријатељства у слободно вријеме. Свакако не препоручујемо избор средње школе само зато што је похађа неко кога познајете.

12. Да ли могу да похађам двије школе истовремено, нпр. средњу музичку школу и још неку средњу школу?

Одговор: Да, могуће је истовремено похађање

двје средње школе, али је то пут који захтијева огроман труд, посвећеност и добру организацију. Препоручујемо да се детаљно информишеш у обје школе које те занимају и размислиш да ли си спреман за такав изазов. Ученику који се одлучи на похађање обје школе, признају се исти предмети, да их не би слушао у обје школе. Распоред часова и дневних обавеза је веома захтјеван и овакав вид школовања препоручујемо веома организованим, посвећеним и талентованим ученицима.

13. Шта ако у мојој близини нема школа која ме интересује?

Одговор: Ако у твојој непосредној близини нема средње школе која те занима, то може бити изазов, али постоје опције и ниси једини у таквој ситуацији. Путовање, смјештај у ђачком дому, разматрање сродних смјерова у локалној заједници, опција ванредног школовања су неке од опција које можеш да размотриш уколико се суочаваш са овим изазовом. Немој да те недостатак жељеног смјера у близини обесхрабри. Размисли која од наведених опција ти највише одговара, а затим је најбоље да се консултујеш са родитељима, школским педагогом или психологом и да заједно истражите могућности путовања или смјештаја или пак сродног занимања у локалној заједници.

14. Шта ако схватим да сам погријешио и да изабрана школа није за мене?

Одговор: Важно је да знаш да се ова ситуација може ријешити и да се дешава многим. За почетак савјетујемо да пружиш прилику и себи и школи, јер се дешава да код неких ученика период прилагођавања на нове услове траје дуже. Истражи шта ти тачно не одговара, да ли су то предмети, професори, други ученици или објект школе и види да ли је могуће проблем ријешити останком у том одјељењу. Разговарај са родитељима о томе, али своја осјећања би требало да кажеш и некоме у школи – одјељењском старјешини или стручној служби. Уколико ипак мислиш да је промјена школе најбољи избор за тебе, више

информација можеш да пронађеш у овом поглављу у одговору на питање бр. 5.

15. Да ли са собом из основне школе носим свој ученички досије?

Одговор: Не, ти не носиш (физички) свој досије на упис у средњу школу. Приликом уписа носиш само документе које школа од тебе захтијева. Ученички досије се размјењује накнадно, службено између основне и средње школе.

Лена Радловић, одјељење VII-1

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Тврдошки“
Требиње

Приједлог годишњег плана професионалне оријентације ученика

Професионална оријентација се спроводи на часовима одјељењске заједнице у осмом и деветом разреду. Посјета манифестацијама као што су дани отворених врата, реални сусрети, сајмови запошљавања, те сличне активности се реализују према Годишњем плану професионалне оријентације, а у складу са захтјевима

и могућностима локалне заједнице. План професионалне оријентације доноси тим школе, именован од стране директора. По правилу га чине одјељењске старјешине осмог и деветог разреда, те стручни сарадници, педагог и психолог.

Маја Ђурић, одјељење V-2
ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор

Област професионалне оријентације	Активност	Циљна група	Реализују	Исходи	Планирана динамика реализације
Упознавање себе	Радионица за ученике „Упознајем себе“	Ученици деветог разреда	Одјељењске старјешине деветог разреда	- Идентификовање жеља, интересовања, склоности. - Ученици ће моћи да препознају и утврде своја знања и вјештине. - Ученици ће бити способни да схвате значај самопроцјене и процјене од стране других при избору занимања.	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице.
	„Да ли имам довољно информација“	Ученици деветог разреда	Одјељењске старјешине деветог разреда	- Ученици ће моћи препознати шта подразумева професионално информисање. - Ученици ће моћи да процјене сопствену потребу за додатним информацијама, везаним за професионалну оријентацију. - Ученици ће моћи да препознају и користе расположиве изворе професионалног информисања.	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице

Упознавање са тржиштем рада	Професионална интересовања и захтјеви тржишта рада	Ученици осмог и деветог разреда	Запослени ЦИСО центра или Бироа за запошљавање. У зависности од могућности, ученике ће упознати са потребама тржишта рада запослени ЦИСО центра, Завода за запошљавање или стручни сарадници школе, давањем на увид материјала о подацима са Завода или упућивањем на начин претраге на сајту завода.	- Ученици ће се упознати са појмом тржиште рада (однос понуде и потражње). - Биће упознати са појмом „дефицитарно занимање”. Спознаће начин информисања о жељеном занимању. - Ученик ће бити способан да пронађе информације о различитим врстама занимања у свијету рада. - Ученик ће бити способан да изрази властиту план напредовања у одређеној професији.	Према плану активности Завода за запошљавање и ЦИСО-о центра.
	„Твој пут кроз свијет занимања”	Ученици осмог разреда	Одјељењске старјешине осмог разреда.	- Ученици ће спознати значај и могућности самосталног предузетништва. - Активно ће размишљати о властитим интересовањима, вјештинама и вриједностима будућег занимања. - Упознаће могућности властитог предузетништва, као једне од опција будућег занимања.	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице.

	„Како могу бити образован/ образована“	Ученици осмог разреда	Одјељењске старјешине осмог разреда	- Ученик ће бити у стању да идентификује захтјеве различитих занимања и образовних профила. - Разликује занимање од врсте стручне спреме. - Уочиће разлику између средњошколског и факултетског нивоа образовања. - Ученици ће моћи навести основне разлике између формалног, неформалног и информалног образовања.	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице.
	„Вјештине и квалификације потребне за занимања“	Ученици деветог разреда	Одјељењске старјешине деветог разреда	- Ученици ће упознати захтјеве жељеног/их занимања. - Спознаће властите психолошке способности, те исте ускладити са потребама одређеног занимања.	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице.

	„Твој пут кроз свијет занимања“	Ученици осмог разреда	Одјељењске старјешине осмог разреда.	- Ученици ће спознати значај и могућности самосталног предузетништва. - Активно ће размишљати о властитим интересовањима, вјештинама и вриједностима будућег занимања. - Упознаће могућности властитог предузетништва, као једне од опција будућег занимања.	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице
	„Упознавање ученика са условима уписа у средње школе“	Ученици деветог разреда	Одјељењским старјешинама деветог разреда	- Ученици ће се упознати са понудом средњих школа, струка и занимања у окружењу (општина, град, регија). - Информисаће се о условима уписа у средње школе. - Моћи ће самостално да израчунају број бодова према условима конкурса. - Моћи ће самостално попунити формуларе и пратити процедуре уписа (уписних рокова и начин електронског уписа).	Према годишњем плану рада одјељењске заједнице.

Индивидуални рад са ученицима	Индивидуално професионално информисање и савјетовање. Ученици ће добити додатне информације о жељеном занимању, школи, тржишту рада.	Сви заинтересовани ученици. Посебно ученици који су неодлучни при избору будућег занимања и којима су потребне додатне информације о појединим струкама-занимањима.	Професионално информисање спроводи педагог и психолог Професионално савјетовање врши психолог.	- Препознаће факторе који утичу на избор занимања и одлуке о истом, те могућностима напредовања у будућој каријери. - Ученици ће моћи да детаљније спознају и сагледају своје способности, склоности и особине личности.	Током цијеле школске године, у зависности о исказаних потреба ученика.
	Примјеном стандардизованих мјерних инструмената психолог школе усмјерава ученике према занимањима који највише одговарају њиховим психолошким способностима и карактеристикама личности.				

Рад са родитељима ученика	- Информисање родитеља о професионалном усмјеравању ученика (Мрежа средњих школа, Војнич за избор занимања). - Упознавање са пољем занимања на нивоу локалне заједнице. - Упознати са садржајем Водича за избор занимања, као и обавјештења о начину електронског уписа.	Родитељи ученика деветог разреда.	У сарадњи са одјељењским страјешинама, путем сајта школе, друштвених мрежа и оglasне табле школе.	- Боља информисаност родитеља и већа укљученост у професионалну оријентацију ученика. - Родитељи ће препознати факторе који утичу на избор занимања. - Моћи ће заједно са ученицима активно претраживати информације битне за наставак школовања	Послије 1. априла када наведени подаци буду досупни у Гласу Српске.
Рад са родитељима ученика	Радионице за родитеље „Како помоћи ученицима у избору занимања“	Родитељи ученика деветог разреда.	Стручни сарадници	-Препознаће своју улогу у одабиру средње школе, избора занимања, те могућностима за напредак у каријери.	Према плану реализације родитељских састанака.

Сарадња са средњим школама на нивоу локалне заједнице	Презентације ученика и наставника средњих школа, испитивање интересовања ученика за упис путем упитника.	Сви ученици деветог разреда.	Стручни сарадници и професори из средњих школа.	- Упознавање са жељама ученика о наставку школовања кроз примјену анкете.	Новембар - децембар
	Присуство данима отворених врата средњих школа.	Ученици деветог разреда.	Стручни сарадници и професори из средњих школа.	- Ученици ће моћи препознати особености средњих школа у окружењу. - Моћи ће упоредити особености школе са својим склоностима и афинитетима. - Одлуку о избору школе и будућег занимања ће донијети самопроцјеном и рационално.	Мај - јун

Доношење одлуке о професионалној каријери	„Имам право на избор “	Ученици деветог разреда.	Одјељењске старјешине деветог разреда	- Ученици ће разумјети животне изборе као континуирани процес, а не као тренутну одлуку. - Ученици ће бити у стању да донесу одлуку о избору школе и занимања на основу својих способности, интересовања и вриједности.	Према годишњем плану рад одјељењске заједнице.
Ангажовање стручних сарадника (педагога и психолога) у реализацији Програма професионалне оријентације ученика	„Када је у реду маштати“	Ученици осмога разреда.	Стручни сарадници	- Ученици ће моћи описати шта сматрају идеалним животом и разумјети своја маштања. - Уочиће значај правилног избора занимања. - Препознаће праве животне вриједности.	Према годишњем плану рада стручних сарадника.
	„Сам бирам свој пут“	Ученици осмога разреда.	Стручни сарадници	- Ученици ће моћи успјешније да препознају када је њихово право на избор угрожено. - Научиће коме се могу обратити када им је то право угрожено.	

Ангажовање стручних сарадника (педагога и психолога) у реализацији Програма професионалне оријентације ученика	„Моја будућност и ја“	Ученици деветог разреда.	Стручни сарадници	- Успјешно ће идентификовати своја интересовања. - Моћи ће повезати своја интересовања са могућим пословима који би могли да одреде њихов професионални пут.	
	„Живот као слагалица, шта чини каријеру“	Ученици деветог разреда.	Стручни сарадници	- Ученици ће моћи препознати четири животне улоге. - Моћи ће објаснити како је равнотежа животних улога важан дио задовољства каријером. - Уочиће да треба да изаберу занимање које им омогућава успјех на свим животним пољима.	Према годишњем плану рада стручних сарадника.

Литература

- Богдановић, М. (2009). Прилог примарној професионалној оријентацији: Како до боље повезаности са стварним животом? Економски факултет Сплит, 150(2), 224–249.
- Бребирин, Т., & група аутора. (2021). Приручник за наставнике у основној школи: Одјељењски старјешина и васпитни рад у одјељењској заједници. Министарство просвјете и културе Републике Српске и Републички педагошки завод Републике Српске.
- Чеха, М., & група аутора. (1962). 130 занимања на избор. Народне новине.
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. (2011). Приручник за наставнике основних школа и омладинске лидере: Петофазни модел професионалне оријентације.
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. (2011). Професионална оријентација: Пет корака до одлуке о школи и занимању: Приручник за тренере.
- Друштво психолога Републике Српске. (2022). Пловим право и здраво, јер то је моје право: Практикум са радионицама о дечијим правима за наставнике и стручне сараднике школа. Друштво психолога РС и Републички педагошки завод РС.
- Е-упис платформа. <https://eupis.skolers.org/>
- Група аутора. (2020). Стандарди рада стручних сарадника у васпитнообразовним установама Републике Српске: педагог, психолог, социјални радник, дефектолог. Друштво психолога Републике Српске и Републички педагошки завод Републике Српске.
- Бајрами Абди, Ф. (2017). Basic Personal Values and Professional Orientations. Psychology. <https://media.neliti.com/media/publications/570760-basic-personal-valuesand-professional-o-609f6727.pdf>
- Рафајац О. (2019). Analysis of youth professional orientation in the republic of Croatia. Зборник Универзитета у Ријеци. <https://doi.org/10.31784/zvr.7.1.8>
- Југословенски завод за проучавање школских и просветних питања. (1966). Про професионална оријентација у основној школи: Приручник за наставнике. Графос.
- ЈУ Завод за запошљавање Републике Српске. (2011/2012). Зумирај запошљавање младих: Приручник за интерактивну едукацију о праву на рад и запошљавање путем аудиовизуелних материјала. Пројекат запошљавања младих.
- Костић, П., & Влајић, А. (2007). Приручник за тест професионалних опредељења (ТПО). Центар за примењену психологију.
- Козјак Микић, З. (2021). Центри за професионално информисање и (каријерно) са вјетовање ученика и слични облици дјеловања у Хрватској и неким државама Европске уније. Регионални центар компетентности Милинска.
- Луцић Б. (2021). Професионални интереси ученика у руралној и урбаној средини: Дипломски рад. Филозофски факултет у Ријеци.
- Министарство просвјете и културе РС.

- (2023). Здрави животни стилови: Приручник за наставнике основних школа Републике Српске.
- Министарство просвјете и културе РС. (2025). Конкурс за упис ученика у први разред средњих школа Републике Српске у школској 2025/2026. години.
 - Nancy Perry & Zark von Zandt. (1999). Размисли о будућности: Школски програм професионалног развоја за основне школе. Разбор.
 - Наставни програм за предмет Васпитни рад у одјељењској заједници (ВРОЗ) за осми и девети разред. (н.д.).
 - Општински завод за запошљавање Сарајево. (1968). Професионално просвећивање ученика основне школе. Н.П. "Ослобођење".
 - Пајовић, Д. (2006). Психологија рада. Либер.
 - Петани, Р., Ивељић, А. М., & Сикириц, П. (2020). Професионална оријентација као дио послова стручног сарадника педагога. Универзитет у Задру, 17(2), 119–148.
 - Правилник о норми непосредног рада са ученицима наставника и стручних сарадника, у оквиру 40часовне радне седмице у основној школи, Службени гласник Републике Српске 5-09.
 - Федерални завод за запошљавање, ГТЗ. (2006). Водич кроз занимања за ученике завршног разреда основне школе. Графомарк.
 - Закон о основном васпитању и образовању. Службени гласник Републике Српске, број 81/22.
 - Закон о средњем образовању и васпитању. Службени гласник Републике Српске, број 41/18.
 - Републички завод за запошљавање. (1971). Проблеми избора занимања ученика VIII разреда основних школа у СР БиХ. Републички завод за запошљавање, Сарајево
 - Super, D. E. (1990). A lifespan, lifespace approach to career development. JosseyBass.
 - Holland, J. L. (1997). Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments (3rd ed.). Psychological Assessment Resources.
 - Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), Career development and counseling: Putting theory and research to work (pp. 42–70). Wiley.

Захваљујемо се ученицима из:

ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор,

ЈУ ОШ „Никола Тесла“ Прњавор и

ЈУ ОШ „Свети Василије Острошки и Тврдошки“ Требиње

који су нам уступили своје ликовне радове на тему занимања људи и тако употпунили и уљепшали изглед приручника. Хвала им што су својим талентом и креативним радовима оплеменили странице овога приручника.

Аутори

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

37.048.4(035)

РАДИШИЋ, Ана, 1984-

Приручник за реализацију професионалне оријентације
ученика у основним школама Републике Српске : приручник за
одјељењске старјешине и стручне сараднике / [аутори Ана
Радишић, Марина Чајић, Ивана Бороња]. - Бања Лука :
Друштво психолога Републике Српске, 2026 (Лакташи :
Графомарк). - 84 стр. : илустр. ; 30 cm

Подаци о ауторима преузети из колофона. - Тираж 300. -
Библиографија: стр. 81-82.

ISBN 978-99976-175-7-6

COBISS.RS-ID 144267521